

De Lichtbrenger

voor zoekers naar waarheid

Lucifer[®]

*Actuele onderwerpen gezien in het licht van de Oude Wijsheid of Theo-sofia:
de gemeenschappelijke bron van alle grote wereldreligies, filosofieën en wetenschappen*

Discussie over
orgaandonatie

Doordringen tot
H.P.B.'s boodschap

Mededogen is de
kern van alle religies

Belet denken de
spiritualiteit?

Theosofische visie
op een duurzame
economie

Woestijn in bloei



Foto omslag:
Death Valley, een van de
droogste en heetste plaatsen
op Aarde, stond in het voorjaar
van 2016 in volle bloei.

Licht op ...

Wanneer is de grondwet een grondwet?

66

De Tweede Kamer heeft ingestemd met een verandering van de wet op de orgaandonatie. Wat betekent dit voor onze grondrechten, waaronder de onaantastbaarheid van ons lichaam?

Herman C. Vermeulen

Waarheid & Mededogen

Hoe kun je de essentie van H.P.B.'s boodschap leren begrijpen?

70

In dit artikel proberen we een overzicht van H.P.B.'s boodschap te geven, en wat we als de essentie ervan kunnen zien. Ook verdiepen we ons in de manier waarop die boodschap begrepen kan worden. Dit is de vertaling van de door Erwin Bomas gegeven lezing tijdens het Internationale Theosofische Congres in 2015 te Den Haag.

Erwin Bomas

Mededogen in verschillende spirituele tradities

77

Op de 140e Internationale Conventie van de Theosofische Vereniging in Adyar gaf Chittaranjan Satapathy deze lezing. In onze tijd, waarin de aanhangers van godsdiensten zo vaak tegenover elkaar staan, is het goed ons te focussen op de kern van elke godsdienst.

Chittaranjan Satapathy

Is denken nooit spiritueel?

81

Moet je dus ophouden met denken wil je je geestelijk ontwikkelen?

Barend Voorham



Theosofische perspectieven op een duurzame economie

88

Economie is wereldwijd een gevaarlijke bron van onrust en onbalans. Welke uitgangspunten geven zicht op een economie waarin harmonie, rechtvaardigheid en duurzaamheid vanzelfsprekend zijn?

Rob Goor

Hoe een woestijn tot bloei komt: het zaaien van gedachtezaden

93

Er is een nauwe analogie tussen woestijngrond waarin plantenzaden liggen te wachten op geschikte omstandigheden om zich te uiten, en ons denkvermogen. Wat kunnen we in deze wereld bereiken als we *bewust* leren te zaaien?

Astrid Kramer

Uw vragen

96

- » Verspreiden van Theosofie
- » Goden en mensen

Activiteiten Agenda

99

- » Lezingen november en december 2016



Licht op ...

Wanneer is de grondwet een grondwet?

Waarom hebben we wetten?

Het is opvallend dat wij ons in onze Theosofische activiteiten de laatste tijd veel bezighouden met rechten of Universele rechten. Dat geeft te denken. De bekende Chinese wijze Lao-tse zegt in zijn *Tao Te King* dat wetten nodig worden als gerechtigheid het land uit is, dus als men niet meer rechtvaardigheid betracht vanuit zijn hogere kwaliteiten, vanuit een kennis van de Universele Wetten. Voorschriften zijn nodig, menselijke wetten zijn nodig als de diepere kennis verloren is gegaan.

Gezien het feit dat er wereldwijd zoveel situaties zijn waarin de rechten en plichten van mensen onder druk staan, ontstaat als logisch gevolg de vraag: wat zijn die menselijke wetten en waarop zijn deze menselijke wetten gebaseerd?

In ons I.S.I.S. symposium van 2016 over de Universele Rechten van de Reïncarnerende Mens gaven we bewust een diepere dimensie aan mensenrechten, door er het element reïncarnatie aan toe te voegen. Zo konden we het begrip 'rechten' in een groter en universeel beeld plaatsen, en in dat licht met elkaar van gedachten wisselen over de *Universele* rechten van de mens.

Hoe actueel het thema van dit symposium is, blijkt uit het feit dat in ons land weer veel discussie is ontstaan over de onaantastbaarheid van het menselijk lichaam, als gevolg van het voorstel voor de aanpassing van de donorwet. Die onaantastbaarheid is vastgelegd in onze Grondwet. De Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden kwam in 1814 tot stand en is in 1983 algeheel herzien. Onze huidige grondwet is dus zo oud nog niet.

Achterdeurtjes in onze klassieke grondrechten

De klassieke grondrechten zijn beschreven in artikel 1 tot en met 18 van onze Grondwet, en zijn eenvoudig terug te vinden op internet. Waar wij graag van gedachten over willen wisselen zijn de belangrijke artikelen 10 en 11 in relatie met de discussie over orgaandonatie.

Artikel 10 sub 1:

Ieder heeft, behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen, recht op eerbiediging van zijn persoonlijke levenssfeer.

Dit artikel gaat over ons recht op privacy. Je kan je afvragen of een grondrecht beschreven kan worden met een achterdeurtje, in dit geval de bijzin *behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen*. Dit geeft altijd de mogelijkheid om uitzonderingen op te nemen, zonder de noodzakelijke procedure die vereist is om een grondwetswijziging aan te brengen.

Met name artikel 11 van onze grondwet staat nu onder druk. Deze luidt:

Artikel 11:

Ieder heeft, behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen, recht op onaantastbaarheid van zijn lichaam.

Een van de meest fundamentele rechten van de mens is zijn zelfbeschikkingsrecht, zijn vrijheid van denken en geweten (godsdienst). De vraag is nu: van wie is ons lichaam (ook en juist na ons overlijden)? Dit is een regelrecht religieuze aangelegenheid.

Volgens artikel 11 is iedereen de baas over zijn eigen lichaam. De overheid mag niets met je lichaam doen, als je dat niet wilt. Ook anderen mogen niets met je lichaam doen, als je dat niet wilt. Niemand mag je bijvoorbeeld pijn doen. Ook mag niemand je medicijnen geven, als je dat niet wilt. Zelfs medische keuring, of het knippen van je haren mag niet, als je daarvoor geen toestemming geeft.

Opvallend is ook hier het achterdeurtje: *behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen*. Dat wil zeggen dat de overheid met in achtneming van de vereiste procedures uitzonderingen kan bepalen. Deze uitzonderingen staan in de wet. De politie mag bijvoorbeeld wel controleren of je iets in je zakken hebt wat niet mag (fouilleren). Dat mag alleen als ze denken dat je iets hebt gedaan wat strafbaar is. En de politie mag ook je bloed onderzoeken, als ze denken dat je dronken in je auto hebt gereden. Nu lijkt er een nieuwe uitzondering bij te komen. Op 13 september werd het voorstel om de wet op de orgaandonatie te veranderen, in de Tweede Kamer aangenomen met de minimale meerderheid van 1 stem.

Hij die zwijgt stemt toe ...

Het voorstel is om over te gaan van een passief systeem, waarbij men zelf in actie moet komen om donor te worden, naar een actieve donorregistratie (ADR): hij die zwijgt stemt toe.

Bij deze vorm van actieve donorregistratie krijgt iedereen die nog niet geregistreerd staat twee oproepen met ruime tussentijd in de brievenbus om zijn keuze kenbaar te maken. Als iemand dan nog niet gereageerd heeft, dan krijgt hij een brief met de mededeling dat hij geacht wordt toestemming te hebben verleend tot het wegnemen van zijn organen voor transplantatie, na zijn overlijden. Hij krijgt dan zes weken de tijd om dit alsnog ongedaan te maken.

Is 'niet reageren' dan precies hetzelfde als 'ja' zeggen? Nee, tussen die twee wordt onderscheid gemaakt in het donorregister. Als iemand niets van zich heeft laten horen, komt er in het register 'geen bezwaar' te staan. Dan moeten familieleden na zijn overlijden in principe accepteren dat er organen en weefsels worden weggehaald. Maar de wet laat de nabestaanden wel een mogelijkheid (een aanvulling op een vroeger voorstel) om dat tegen te houden. De nabestaanden moeten dan aannemelijk maken dat de overledene echt geen donor had willen zijn. Dat hij of zij bijvoorbeeld de post niet had geopend.

Dit element roept veel discussie op: hoe betrouwbaar zijn de adressen in de database, hoe betrouwbaar is de postbezorging, enzovoort? In feite zien we hier een omkering van de bewijslast.

Reacties die te denken geven

Als de wet doorgaat, is ons lichaam van de staat, tenzij u zelf in actie komt. Beperkt dit onze vrijheid? Wij denken van wel. In de publieke en sociale media kwamen hierop veel reacties, waaronder deze: 'moet ik dus tevoren aangeven in een database dat ik niet bestolen wens te worden?'

Onder de vele reacties was er een van iemand die zich het recht voorbehoudt om te mogen twijfelen. Hij voelde zich namelijk gedwongen om een keuze te maken, een keuze waar hij nog niet aan toe was. Dit is een begrijpelijke reactie. Er is een 'recht op twijfel'.

Nu maakt een arts zonnodig wel contact met familieleden, maar niet met vrienden. Toch zijn vrienden ook nabestaanden, en ze weten vaak veel beter wat we over dit soort zaken denken dan onze familie – aldus een andere reactie. Het is nu dus heel belangrijk geworden dat we onze familie op de hoogte houden van wat we willen. Wat de situatie nog onzekerder maakt is het feit dat velen zeggen iets te zijn of te willen, maar als het tijdstip daar is, dan verandert men toch vaak van mening.

Gezien het geringe aantal geregistreerden in het donorregister, lijkt het wel wenselijk dat de komende

jaren grote terughoudendheid wordt betracht bij het inzetten van passieve donoren (die niet actief doorgegeven hebben donor te willen zijn), totdat werkelijk iedereen de kans heeft gehad zich over zijn werkelijke keuze uit te spreken.

Is er leven na de dood?

Wat is een goede basis om uw keuze op te baseren? Een heel belangrijk punt is: wat is uw visie op het leven? Gaat u ervan uit dat er leven is na de dood? Dit brengt ons op de vraag: zijn er bewijzen van een leven na de dood?

Om deze vraag te beantwoorden, moeten we ons realiseren dat niemand een bewijs voor een ander kan leveren. Iets is pas voor ons bewezen, als we het zelf ervaren hebben. Soms kiezen we ervoor om te vertrouwen op de uitspraken van anderen. Dat heeft zeker zin, als ons vertrouwen op rede gebaseerd is. De onderzoekingen en conclusies van anderen geven ons immers veel informatie. Denkt u aan de boeken van Ian Stevenson, die onderzoek heeft gedaan naar meer dan duizend gevallen van herinneringen aan vorige levens. Over reïncarnatie geeft de Theosofie een uitgebreide en heldere uitleg. Hiermee kunnen we onder andere de door Stevenson genoemde gevallen verklaren.

Laten we even van het standpunt uitgaan dat het niet te bewijzen is of er na de dood wel of niet iets is. De kansen op wel of niet voortleven zijn dus 50/50. Zou u met zo'n kans niet snel een lot bij de loterij kopen? Het is dus zeer verstandig de mogelijkheid in ogenschouw te nemen, dat ons bewustzijn na onze lichamelijke dood blijft bestaan.

Is hersendood werkelijk dood?

Een eerste hulp bij het opbouwen van meer inzicht in dit vraagstuk is het onderzoek van Pim van Lommel. Als cardioloog had hij gemerkt – en dit vervolgens nauwkeurig onderzocht – dat bewustzijn mogelijk is zonder meetbare hersenactiviteiten. Zie daarvoor zijn boek *Eindeloos Bewustzijn*, dat gaat over bijna-doodservaringen.

Dit brengt ons direct bij een andere, zeer belangrijke vraag: is hersendood echt dood? Vroeger was de definitie: iemand is dood als zijn hart stilstaat en als de bloedsomloop niet meer op gang kan worden gebracht. Ons hart is een veel dominerender orgaan dan onze hersenen.⁽¹⁾ Maar deze definitie van de dood gaf de chirurgen te weinig tijd om organen te verwijderen ten behoeve van transplantatie. Vandaar dat men tot een nieuwe definitie kwam: als er geen hersenactiviteiten gemeten kunnen worden, is iemand dood ('hersendood'). Dit geeft veel meer tijd om organen te verwijderen. Het weghalen van de organen gebeurt dan ook terwijl het hart nog steeds werkt.

Maar hoe dood is hersendood? Vele persoonlijke ervaringen versterken het vraagteken rond het begrip hersendood. Zie hiervoor bijvoorbeeld het *Zwartboek over orgaandonatie* van Annet Wood.

Individueel stempel op onze organen

Een minder besproken maar wel belangrijk aspect is het unieke karakter van elk mens, en dus ook van zijn lichaam. Hoe sterk is de invloed van het menselijk bewustzijn op zijn organen, cellen en moleculen? We weten dat ons genezingsproces sterk wordt beïnvloed door ons denken, onze mentale instelling. Denkt u bijvoorbeeld aan het placebo-effect. Een andere sterke aanwijzing komen we tegen bij sommige mensen met een meervoudige persoonlijkheidsstoornis. Eén van hun 'persoonlijkheden' kan ziek zijn (*zolang* die de overhand heeft), terwijl de andere dat niet zijn. Hieruit blijkt de enorme invloed van ons denken. Ook het feit dat er na orgaantransplantatie blijvend sterke medicijnen moeten worden ingenomen om afstootverschijnselen te onderdrukken, laat al zien dat het nieuwe orgaan nooit iets van onszelf wordt. Daarnaast zijn er vele gevallen bekend waarbij een persoonsverandering optreedt in de ontvanger van een orgaan; een verandering die overeenkomt met de eigenschappen van

de donor. Een systematisch onderzoek hiernaar zou zeer interessant zijn.

Als het erom gaat om mensenlevens te verlengen, dan zijn er veel meer en veel betere mogelijkheden dan orgaantransplantatie. Denk aan het verlagen van de maximale rijsnelheid, het matige gebruik van voedsel, alcohol en drugs. Sommige kamerleden die zich inspannen om mensenlevens te verlengen, nemen op een ander moment het besluit om de maximumsnelheid op de wegen te verhogen – wat extra mensenlevens kost. Een moreel vreemde, populistische maatregel.

Het menselijk bewustzijn en de wezens van zijn lichaam: een samenwerking

We zien dat de huidige medici en rechtsfilosofen niet in staat zijn een duidelijk antwoord te geven op de belangrijke vraag van wie onze organen en cellen zijn, zowel zolang ons hart nog klopt als na de dood. Maar de Theosofie geeft een duidelijk beeld van wat wij als compleet mens zijn, van onze geestelijke kern tot ons stoffelijk lichaam en alle niveaus ertussen. We zijn een samenwerking van wezens. Ook onze stoffelijke organen en cellen worden gevormd door wezens, wezens die zelf ook een meer spirituele kant hebben. Tezamen vormen deze orgaan- en cel-wezens zo'n sterk gecoördineerd geheel, dat het voor ons menselijk bewustzijn – in al zijn dimensies, van geestelijk via mentaal tot psychisch – een geschikt lichamelijk instrument is.

Orgaandonatie is dus niet zo vrijblijvend als vaak gesteld wordt. Het is daarom de vraag of het verstandig is om voor orgaandonatie te kiezen. Ook zijn er veel vraagtekens rondom het ontvangen van organen: elk orgaan bezit, zoals gezegd, de individuele kenmerken van de donor. In onze samenleving is er grote behoefte aan een uitleg van het stervensproces en de gevolgen van orgaantransplantatie. De theosofische uitleg is te vinden in diverse artikelen in ons tijdschrift *Lucifer - de Lichtbrenger*, waaronder het artikel 'De andere kant van orgaandonaties'.⁽²⁾

Herman C. Vermeulen

Referenties

1. Informatie over de rol van het hart in ons lichaam geeft het HeartMath Institute (www.heartmath.org) en Rollin McCraty (medewerker van HeartMath) en Joop Smits in hun lezingen op het International Theosophical Conference 2011 in Julian, VS. Zie *Lucifer* nr 1, februari 2012, blz. 18-22 en 23-34.
2. Barend Voorham, 'De andere kant van orgaandonaties. Wat de overheid niet vertelt'. Artikel in: *Lucifer*, jaargang 20, februari 1998, blz. 23-28. Zie de website van Stichting I.S.I.S.: www.stichtingisis.org/pdf/De_andere_kant_van_orgaandonaties._Wat_de_overheid_niet_vertelt.pdf.



Waarheid & Mededogen

Hoe kun je de essentie van H.P.B.'s boodschap leren begrijpen?

Kerngedachten:

- » H.P.B.'s boodschap bevat het antwoord op onze meest fundamentele levensvragen.
- » De fundamentele eenheid van al wat bestaat is de ethische en logische basis voor het hoofdideaal van de Theosophical Society: het tot stand brengen van Universele Broederschap.
- » Door te groeien in bewustzijn kan een wezen steeds meer van de grenzenloze Waarheid bevatten.
- » Door open te staan voor een grotere waarheid, onderzoek en het ontdekken van samenhang kun je vertrouwen opbouwen in universele leringen.
- » Het hoogste niveau van realisatie van de waarheid is eenwording met het goddelijke in jezelf.
- » H.P.B. onderwees Mededogen en hoe we Mededogen kunnen toepassen.

In dit artikel proberen we een overzicht van H.P.B.'s boodschap te geven, en wat we als de essentie ervan kunnen zien. Ook verdiepen we ons in de manier waarop die boodschap begrepen kan worden. En wanneer we over *haar* boodschap en over H.P. Blavatsky spreken bedoelen we 'H.P.B.', dus waar zij als een boodschapper van de Meesters van Wijsheid en Mededogen voor stond.

Dit is de vertaling van de door Erwin Bomas gegeven lezing tijdens het Internationale Theosofische Congres in 2015 te Den Haag.

Om te kunnen begrijpen wie H.P. Blavatsky werkelijk was, is inspanning en inzicht nodig. Datzelfde geldt voor haar boodschap: die kan alleen worden begrepen als de ontvanger er gereed voor is. Het heeft geen zin haar geschriften oppervlakkig door te lezen als je er iets van wilt begrijpen. H.P.B.'s geschriften voeren je als lezer altijd binnenwaarts. Dat is ook precies het doel ervan: dat je gaat resoneren met het hogere, edelere deel in jezelf, en uiteindelijk zelfs met het goddelijke in je. Dat is in het kort al het antwoord op de vraag hoe je de essentie van H.P.B.'s boodschap kunt leren begrijpen: door de Theosofia te ontdekken die in je hart leeft.

Overzicht

Het is bijna onmogelijk om het gehele oeuvre van H.P. Blavatsky in één incarnatie te overzien. En er zijn vele

levens nodig om het allemaal te begrijpen. Elk overzicht van haar werk zou dus de grootsheid ervan tekortdoen. Als we desondanks proberen een overzicht van haar boodschap te geven, dan zou je kunnen zeggen dat zij de antwoorden presenteert op drie van de belangrijkste levensvragen die ieder mens zich kan stellen:

1. 'Wie ben ik?'
2. 'Waar kom ik vandaan?', en
3. 'Waarom ben ik hier?', in de zin van 'Wat is de zin van mijn leven?'

Haar antwoorden op deze vragen kunnen allemaal gevonden worden in de drie Grondstellingen van *De Geheime Leer*, die tezamen de essentie van haar boodschap vormen. Over die drie Grondstellingen schrijft ze zelf: "... het [is] beslist nodig dat hij [de lezer: E.B.] bekend wordt gemaakt met de weinige grondbe-

grippen waarop het hele gedachtestelsel rust, die dit door-
dringen en waarvoor zijn aandacht wordt gevraagd. Deze
basisbegrippen zijn klein in aantal en een goed inzicht van
alles wat volgt, hangt af van het heldere begrip ervan.”⁽¹⁾

De eerste Grondstelling – kortweg ‘grenzenloosheid’ –
geeft ons het meest fundamentele antwoord op de vraag
wie we zijn. Wat houdt grenzenloosheid in? Ten eerste
dat we er deel van uitmaken, omdat niets van het Gren-
zenloze uitgesloten kan worden. Voorts houdt het in dat
we in potentie grenzenloze mogelijkheden in ons dragen,
want elk deel van het Grenzenloze moet immers alles be-
vatten wat het Grenzenloze zelf bevat. Het deel kan niet
iets missen wat het Grenzenloze wel heeft; ook kan het
niet iets bevatten wat het Grenzenloze mist, anders zou
het Grenzenloze het Grenzenloze niet zijn. Maar de meest
fundamentele consequentie is wel dat wij in essentie het
Grenzenloze zijn. In het hart van het hart van ons Wezen
zijn wij de Ene Werkelijkheid zelf, en daarom zijn wij in
essentie Eén met alle wezens, of beter gezegd, met al wat Is.
Dit beantwoordt voor een deel al de tweede levensvraag:
waar komen we vandaan? Omdat we in essentie het Gren-
zenloze zijn, *zijn* we er altijd geweest en zullen we er ook
altijd *zijn*. Dus: in wezen zijn we niet ‘ergens vandaan
gekomen’; evenmin zullen we ooit een of andere eindbe-
stemming bereiken. En dit geldt voor alle wezens.

Maar, kan je zeggen, dat ervaren we toch heel anders? We
zien alle dingen toch voortdurend komen en gaan? En hier
komt de tweede Grondstelling aan bod, die uitlegt dat alle
wezens zich cyclisch manifesteren. Elk van ons is één van
de onophoudelijk verschijnende en verdwijnende sterren of
‘vonken van de Eeuwigheid’. We zijn eeuwig in essentie,
maar vergankelijk in elk van onze talloze manifestaties.⁽²⁾
Dan komt vanzelf de derde vraag op: waarom? Waarom
zijn we hier, manifesteren we ons op dit punt in tijd en
ruimte, in dit lichaam, met dit karakter, onder deze om-
standigheden, enzovoort? Deze vraag wordt beantwoord
in de derde Grondstelling. Deze gaat over ‘de verplichte
pelgrimstocht voor elke Ziel’, ‘in overeenstemming met
de Cyclische en Karmische wet’. Een pelgrimstocht in
de zin van een progressieve evolutie van bewustzijn, die
voor alle Zielen – ‘zo boven, zo beneden’ – gelijk is, en
die moet worden doorlopen door ‘zelf teweeggebrachte
en zelfbedachte krachtsinspanningen’.⁽³⁾

Deze drie Grondstellingen geven dus samen het *wat*,
waarom en *hoe* van het leven weer.

Het ideaal van Universele Broederschap

Als we de Grondstellingen voor het eerst lezen, zouden ze

nogal abstract, theoretisch en onpraktisch kunnen over-
komen. Maar hun praktische toepassing is universeel.
Tezamen wijzen ze ons op de fundamentele eenheid van
al wat bestaat. Deze kerngedachte van eenheid is de ethi-
sche en logische basis voor het hoofdideaal van de Theo-
sophical Society: het tot stand brengen van Universele
Broederschap. Volgens de Grondstellingen is Universele
Broederschap geen prettig sentiment voor dromers, maar
eenvoudigweg een feit in de Natuur. Het is dit besef van
de essentiële eenheid van al wat is, dat ons er als vanzelf
toe brengt om mededogen te beoefenen en het ‘bodhi-
sattva-ideaal’ te volgen, dat wil zeggen, dat we onszelf
opgeven ten bate van alle wezens.

De drie Grondstellingen worden verder uitgewerkt in lering-
en als reïncarnatie, karma en de hiërarchische structuur
van de Cosmos, waarin alle dingen binnen alle andere
dingen bestaan.

Samen vormen ze de basis om een oplossing te vinden
voor elk levensprobleem. Als we leefden vanuit het idee
van Eenheid van alle leven, zou er dan bijvoorbeeld een
klimaatprobleem zijn? En als reïncarnatie en karma al-
gemeen bekend en praktisch toegepast werden, zouden
we dan nog denken dat welke vorm van geweld dan ook
een oplossing kan zijn?

Maar we moeten alle theosofische leringen altijd in het
licht blijven zien van die drie Grondstellingen, die im-
mers onze toetsstenen zijn om hun waarde en praktische
toepassing te testen. Als we bijvoorbeeld karma niet in
het licht van eenheid zouden zien, dan kan die leer snel
degenereren tot de gedachte ‘elk krijgt wat hij verdient’, in
plaats van dat we alle karma als ons karma zien. Volgens
H.P. Blavatsky moeten we het idee van de Fundamentele
Eenheid van al het Bestaande steeds in ons achterhoofd
houden om als basis te dienen voor alle ideeën die we uit
onze studie van *De Geheime Leer* halen.⁽⁴⁾

H.P. Blavatsky beschrijft in *De Sleutel tot de Theosofie* hoe
haar boodschap haar toepassing vindt in de praktische
broederschap van alle mensen. Ze vergelijkt de mens-
heid met een lichaam, waarbij de verwonding van één
deel invloed uitoefent op het hele lichaam.⁽⁵⁾ Een heel
duidelijk beeld. En helaas moet ik eraan toevoegen dat
uit het actuele nieuws blijkt dat dat ene ‘lichaam’ van de
mensheid door heel wat meer dan een klein sneetje in de
vinger wordt gehinderd.

Over de Ene Waarheid en de aard van Waarheid

We kunnen de kern van H.P. Blavatsky’s boodschap nog

korter omschrijven dan we al deden – toen we zeiden dat het antwoorden geeft op de meest fundamentele levensvragen – namelijk door eenvoudigweg te zeggen dat zij de wegwijzer naar het pad naar Waarheid was. Zij was een boodschapper van de Theosofia, en dat laatste is synoniem met Waarheid, zoals zij zelf schrijft in *De Sleutel tot de Theosofie*,⁽⁶⁾ en zoals ook in de eerste alinea van de brief van de Maha-Chohan wordt verklaard. Maar de Theosofia, die als de Waarheid kan worden beschouwd, is niet hetzelfde als de *Theosofie*, die aan ons is doorgegeven in de vorm van leringen en geschriften. Want Goddelijke Wijsheid kan niet in woorden gevat worden. Zoals Blavatsky zelf zou hebben gezegd: Het [*De Geheime Leer* E.B.] is niet bedoeld om een laatste oordeel te geven over het bestaan, maar OM NAAR DE WAARHEID TE LEIDEN.⁽⁷⁾ Maar als we boven de illusie van de vorm uitstijgen dan is het Hart van haar boodschap, de ultieme bron ervan, de Goddelijke Waarheid zelf.

Voor we de vraag kunnen beantwoorden hoe je te weten kunt komen of haar boodschap waar is en hoe we die kunnen begrijpen, is het nodig dat we eerst uitleggen hoe we vanuit het theosofische perspectief ‘Waarheid’ zien. Want dat nu is een van de filosofisch elegante kanten van de eerste Grondstelling: dat er Eén Werkelijkheid is die aan alle manifestatie voorafgaat, maakt ons duidelijk dat er Eén alomvattende Waarheid is. Een Waarheid die eeuwig is: wat nu waar is, was waar en zal ook altijd waar zijn. Een Waarheid die alomtegenwoordig en universeel is, en dus altijd op alles van toepassing is, zodat er geen situatie kan bestaan die ermee in tegenspraak is. Maar ook een Waarheid die grenzenloos is, *waardoor geen enkel gemanifesteerd en dus beperkt wezen het ooit volledig kan bevatten*. Deze eerste Grondstelling voorkomt elke vorm



‘De blinde mannen en de olifant’. Japanse houtsnede van de ‘Manga’ (verzamelde kunstwerken) van Katsushika Hokusai, 1817

van dogmatisch denken. Het laat altijd de mogelijkheid open om meer en meer van de Waarheid te begrijpen. Omdat de Waarheid grenzenloos is, is er dus geen enkel gemanifesteerd wezen, zelfs niet de hoogst voorstelbare god, die in staat is de gehele Waarheid te bevatten. Alle gemanifesteerde wezens kunnen enkel hun deel van de Waarheid waarnemen, en dat deel is altijd relatief. Maar deze relatieve waarheden vullen elkaar wel aan. We zien dus dat iedereen kan bijdragen aan een groeiend begrip van de Waarheid. Denkt u maar aan de blinde monniken die elk een deel van de olifant vasthouden: zij kunnen een completer beeld opbouwen als ze samenwerken in plaats van elk afzonderlijk vanuit één stukje van de Waarheid te gaan werken.

Objectief idealisme

Volgens de eerste Grondstelling gaat de Ene Werkelijkheid of de Ene Absolute Waarheid aan alle manifestatie vooraf. Daarom zijn alle dingen die we waarnemen, inclusief wijzelf als gemanifesteerde wezens, in zekere zin illusoir. Dat wil niet zeggen dat ze niet bestaan, maar dat de essentie van hun bestaan zich aan onze waarneming onttrekt, hoe werkelijk hun verschijningsvormen ook op ons overkomen. In de filosofie wordt dit ‘objectief idealisme’ genoemd en het wordt in verband gebracht met onder meer Plato en de Duitse filosoof Von Schelling. H.P. Blavatsky geeft ons het volgende voorbeeld:

Voor het ongeoefende oog van een barbaar is een schilderij eerst een zinloze wirwar van gekleurde strepen en klodders, terwijl een geoefend oog er onmiddellijk een gezicht of een landschap in ziet. Niets is blijvend, behalve het ene verborgen absolute bestaan dat in zichzelf de noumena van alle werkelijkheden bevat.⁽⁸⁾

Maar H.P. Blavatsky wijst ons op een uitweg: “Māyā of illusie is een element dat bij alle eindige dingen optreedt, want alles wat bestaat heeft alleen maar een relatieve en geen absolute werkelijkheid, omdat de vorm waarin het verborgen noumenon voor een waarnemer verschijnt, *afhangt van zijn waarnemingsvermogen*” [cursivering door E.B.].⁽⁹⁾ Een ander beroemd voorbeeld hiervan komt uit de oude Veda’s, en beschrijft iemand die in het donker een stuk touw voor een slang houdt. De eerste schrikreactie is net zo groot als wanneer het touw werkelijk een slang was geweest. De wereld van Māyā, of illusie, is dus werkelijk zolang het waarnemend bewustzijn zich ermee identificeert, zolang het waarnemend bewustzijn nog niet illusie

van werkelijkheid kan onderscheiden. En Blavatsky voegt daaraan toe: “Naarmate wij een hogere trap van ontwikkeling bereiken, bemerken wij dat we tijdens de stadia die we hebben doorlopen schaduwen voor werkelijkheden hebben aangezien. Het omhoogklimmen van de Ego is een reeks steeds verdergaande bewustwordingen, waarbij iedere vordering de gedachte met zich meebrengt dat we nu eindelijk de ‘werkelijkheid’ hebben bereikt. Wij zullen echter pas vrij zijn van de door Māyā voortgebrachte waanvoorstellingen, wanneer wij het absolute Bewustzijn hebben bereikt *en het onze daarin hebben laten opgaan.*” [cursivering door E.B.].⁽¹⁰⁾



Hans Böhler *Jongen met blauw jasje* 1915 in Leopold Museum Wenen (foto door Erwin Bomas).

De innerlijke goddelijkheid

Hier hebben we een sleutel om haar boodschap, de Eenheid van al wat is, te kunnen begrijpen: we moeten ons met het geheel identificeren, met de top van de Hiërarchie waarvan we deel uitmaken — het absolute Bewustzijn. In de woorden van H.P. Blavatsky:

(...) want de essentie van Theosofie is de perfecte harmonisering van het goddelijke met het menselijke in

de mens, het afstemmen van zijn goddelijke kwaliteiten en aspiraties, en hun beheersing van de aardse of dierlijke passies in hem [vertaling redactie].⁽¹¹⁾

Dat de mens in essentie een goddelijk wezen is, was ook de centrale gedachte van de oude wereldreligies en wereldfilosofieën. Maar dit is in het Westen pas sinds 1875 als een exact, logisch en consistent geheel gepresenteerd, verklaard en uiteengezet, door mensen die in zekere mate eenheid met hun innerlijke god hadden bereikt.⁽¹²⁾

Samengevat: de kern van H.P.B.'s boodschap kunnen we zien als de fundamentele Eenheid van al wat is, en het pad dat ons tot de groeiende realisatie ervan voert, of met andere woorden, de eenwording met het goddelijke dat we in het hart van ons wezen zijn.⁽¹³⁾

Geloof, vertrouwen, Eenheid

Dan nu de vraag: als het waar is dat H.P.B. een boodschapper van waarheid was, hoe kunnen *wij* dan te weten komen dat dat zo is? Uit het voorgaande kunnen we afleiden dat dit afhangt van onze eigen bewustzijnstoestand. Daarom wordt in de eerste Grondstelling verwezen naar de *Mandukya Upanishad*, waarin diverse bewustzijnstoestanden worden genoemd.

In overeenstemming met onze niveaus van bewustzijn of begrip kunnen we verschillende niveaus van het leren bevatten van de waarheid onderscheiden. Dit geldt niet alleen voor de boodschap van H.P.B. (of een andere boodschapper van de Theosofia), maar voor elke bewering die iemand als waar presenteert. We onderscheiden hier geloof, vertrouwen en Eenheid.

Geloof

Wanneer je je begrip van een boodschap alleen baseert op de autoriteit van anderen, zonder er zelf bewust over na te denken of haar zelf goed te onderzoeken, spreken we van *geloof*: Je plaatst dan de waarheid buiten jezelf. Dan baseer je je oordeel slechts op de uiterlijke verschijning, zoals je ook de boodschap van een politicus kunt geloven vanwege zijn charisma, overtuigende manier van spreken of charmante gedrag.

Helaas is deze passieve manier om iets als waarheid te accepteren nog steeds heel algemeen: niet alleen onder de uiterlijke godsdiensten, maar ook in de politiek, of gewoon in de handel. Er zijn zoveel voorbeelden van grootschalige onrechtvaardigheden die werden begaan door mensen die in blind geloof anderen volgden, dat ik niet de behoefte voel er een uit te lichten.

In *De Sleutel tot de Theosofie* schrijft H.P. Blavatsky over geloof, dat geloof een woord is dat “niet in theosofische woordenboeken voorkomt”.⁽¹⁴⁾ Ze noemt het zelfs “intellectuele zelfmoord”, zoals we verderop zullen tonen.⁽¹⁵⁾ Dit wil niet zeggen dat we anderen niet zouden moeten vertrouwen. De vraag is alleen: waarop baseren we ons vertrouwen?

Vertrouwen

Voorbij geloof is er het niveau van *vertrouwen*. We kunnen een groeiend vertrouwen opbouwen in een bewering of boodschap, als stap op weg naar het hoogste niveau: het direct bevatten van de Waarheid door onszelf te verenigen met onze innerlijke god. Door ons denkvermogen zelfbewust en zelfstandig te gebruiken, kunnen we een waarheid als hypothese opvatten, delen ervan testen, zien of ze logisch is, nagaan of ze consistent is met alle andere dingen die we als feit hebben ervaren, en onderzoeken welke waarde ze in de dagelijkse praktijk heeft.

Het is niet zonder reden dat de drie fundamentele pilaren waarop de Theosofia berust, *grondstellingen* worden genoemd. Het is namelijk de bedoeling ze als stellingen te zien, wat wil zeggen dat ze bewezen moeten worden, dat hun universaliteit gecontroleerd moet worden.

Daar moeten we niet licht over denken. Onze hele samenleving is op aannames en hypothesen gebaseerd, en vele daarvan zijn twijfelachtig. Denk bijvoorbeeld aan het idee of liever de illusie van bezit, of aan het bestaan van grenzen ergens in ruimte en tijd. Of, misschien nog wel gevaarlijker, het valse idee van de mens als een ingeboren zelfzuchtig wezen. De selectie van de juiste veronderstellingen – veronderstellingen waarop we onze levensvisie baseren – is een heel belangrijke stap naar het realiseren van een ideaal als Universele Broederschap. En dan blijkt de fundamentele Eenheid van al het bestaande de meest universele, ethische en logische hypothese te zijn. Dat is zo gebleken, en dat zal altijd zo blijken te zijn.

Zoals H.P. Blavatsky zegt: “Daarom zeggen wij dat, zolang nog niet ieder mens als *axiomatische waarheid* heeft herkend en aanvaard dat we, door één mens onrecht aan te doen, niet alleen onszelf maar de hele mensheid op de lange duur benadelen, broederlijke gevoelens zoals die door alle grote Hervormers zijn gepredikt, in het bijzonder door Buddha en Jezus, op aarde niet mogelijk zullen zijn.”⁽¹⁶⁾

Fasen van vertrouwen: openstaan, onderzoeken en samenhang ontdekken

Dit vertrouwen bouw je in enkele fasen op. De eerste

fase is dat je openstaat voor nieuwe waarheden. Omdat de Waarheid grenzenloos is, kun je altijd nieuwe perspectieven vinden die aan je visie kunnen bijdragen. Het is als het tellen van de zijden van een bol: het aantal invalshoeken is ontelbaar.

Openstaan voor een nieuwe waarheid betekent ook dat je er nooit vaste definities of dogma's op na kunt houden. Vandaar dat W.Q. Judge zegt dat “Wat de Theosophical Society aangaat, op het moment dat zij een onwrikbare definitie van Theosofie vastlegt, leidt zij het eerste uur van haar verval in. Wanneer de Theosofie de totale waarheid omtrent mens en natuur omvat, zowel wat nu bekend is als wat later ontdekt zal worden, dan heeft de Theosofie het ‘vermogen van groei, vooruitgang en vordering’, omdat elke nieuwe waarheid haar nog duidelijker maakt.” (vertaling redactie)⁽¹⁷⁾

Ook moeten we elk vooroordeel en elke scepsis overwinnen om vertrouwen in een nieuwe waarheid te kunnen hebben. Maar wat vooral nodig is, is een onzelfzuchtige houding, want deze weerhoudt ons ervan om waarheden te ontkennen die op het eerste gezicht tegen onze persoonlijke belangen in lijken te gaan.

Maar dit alles wil niet zeggen dat we iets kritiekloos moeten aanvaarden. Zoals de apostel Paulus zei: “onderzoek alle dingen zorgvuldig (bewijs alle dingen); en behoudt wat goed is”.⁽¹⁸⁾ Op deze manier zul je dus alles wat je logisch en ethisch gezien als waar en waardevol hebt ervaren, behouden. Dat hoeft je niet te verliezen. Paradoxaal als het klinkt, vereist het openstaan voor een nieuwe waarheid dat je jezelf verheft boven de hoogste en ruimste visie die je je kunt voorstellen. We wezen er al op hoe belangrijk het is om de *juiste* aannames te selecteren, en niet zomaar elke aanname. Je moet *voorbij* de kennis gaan die je al hebt. Dat wordt bedoeld met ‘de wijste is hij die weet dat hij niets weet’. Hoe meer je weet, hoe meer je beseft hoeveel dingen nog niet bekend zijn. Het is als een ontdekkingstocht: hoe meer nieuwe ruimte we ontdekken, hoe ruimer de grenzen zijn die we kunnen overschrijden om nog meer te vinden.

En net als bij wetenschappelijk onderzoek is de volgende stap, dat je vaststelt wat de meest belovende velden en wegen van verder onderzoek zijn: nieuwe velden of wegen die je later wellicht met elkaar in verband kunt brengen. In deze fase maken we de stap van het totaaloverzicht naar het in kaart brengen van de hoofdonderdelen, zoals het overzien van de hoofdstukken van een boek of het inventariseren van de organen in een lichaam. We gaan

dus van het universele naar het bijzondere.⁽¹⁹⁾

De volgende fase is dan dat je stap voor stap zelf onderzoekt en ervaart of iets waar is. Je kunt dit zien als het wetenschappelijke niveau van vertrouwen opbouwen. Als het niet mogelijk is om een waarheid in zijn geheel te onderzoeken, dan kun je delen ervan toetsen.

H.P.B. formuleerde dit weer heel goed in *Isis Ontsluierd*: “Vertel iemand die nooit water gezien heeft, dat er een oceaan van water bestaat, en hij zal dit op gezag moeten geloven, of het helemaal verwerpen. Maar laat één druppel op zijn hand vallen, en dan is hij in het bezit van een feit, waaruit al het andere kan worden afgeleid. Daarna zou hij langzamerhand kunnen gaan begrijpen dat er een onmetelijke, peilloos diepe oceaan van water bestaat. Blind geloof zou dan niet meer nodig zijn; hij zou het door KENNIS hebben vervangen.”⁽²⁰⁾

Voor de meeste theosofische leringen geldt dat wij als gemiddelde mensen niet in staat zijn om hun waarde *in haar geheel* te controleren. Maar door steeds onderdelen ervan te onderzoeken, kunnen we er wel een groeiend vertrouwen in opbouwen. Denk bijvoorbeeld aan de ware, of liever gezegd illusoire aard van de materie zoals die ontdekt is op het gebied van de kwantummechanica, een ontdekking die H.P.B.’s geschriften van vele jaren eerder inhoudelijk bevestigt.

De laatste fase is dat je nagaat of de afzonderlijk gecontroleerde onderdelen van een waarheid nog steeds een logisch en consistent geheel vormen en niet met elkaar in tegenspraak zijn. Je zou dit het filosofische niveau van vertrouwen opbouwen kunnen noemen. H.P.B. schreef daarover: “Alleen door middel van de filosofie kan een intelligent en ontwikkeld mens de intellectuele zelfmoord van blindelings geloven vermijden; en alleen door zich bewust te worden van het strikte verband en de logische samenhang van de oosterse, zo niet esoterische leringen, kan hij de waarheid daarvan beseffen.”⁽²¹⁾

Met name deze fase leent zich voor samenwerking, voor gezamenlijke studie. Door samen te werken kan men gemakkelijker een spirituele atmosfeer creëren en vasthouden, de focus versterken en tot nieuwe invalshoeken komen, waardoor we sneller tot een breder begrip komen. Om H.P. Blavatsky nog eens te citeren: “Eendracht geeft kracht en harmonie, en goed geleide, gezamenlijke inspanningen brengen wonderen teweeg. Dat is het geheim geweest achter alle verenigingen en gemeenschappen, zolang de mensheid bestaat.”⁽²²⁾

Waarom leg ik zo’n grote nadruk op het niveau van ver-

trouwen? Omdat de meesten van ons mensen dit niveau van begrip van de theosofische leringen nodig hebben zolang we nog niet de hogere stadia van bewustzijn hebben bereikt. Wat al wel gold voor de boodschappers van de Theosofia, de Meesters van de Loge van Wijsheid en Mededogen en hun chela’s zoals H.P. Blavatsky, die al in meer of mindere mate eenwording met hun innerlijke god hebben bereikt. Daarom is groeiend vertrouwen voor ons een heel belangrijke manier om tot een groter begrip van de waarheid te komen.

Eenheid

Het hoogste niveau van realisatie van de waarheid is het ideaal dat we hiervoor genoemd hebben (zie de paragraaf ‘De innerlijke goddelijkheid’), en dat we tevens kunnen zien als de essentie van H.P.B.’s boodschap. Dit niveau kunnen we religieus noemen, in de oorspronkelijke betekenis van het woord *religare*: je bewust verenigen met het goddelijke in jezelf. Alle grondleggers van de wereldreligies hadden in meer of mindere mate eenheid met hun innerlijke god bereikt, en wezen op de Eenheid als de kern van hun leringen.

Het is het niveau van Waarheid dat je kunt ervaren door je als waarnemer met het waargenomene te vereenzelvigen, en daarom spreken we van Eenheid. Dit kun je alleen ervaren door de Waarheid zelf te *worden*. Tot de Werkelijkheid kom je door jezelf op te geven, want alleen zo zul je je Zelf vinden, en één worden met de innerlijke Goddelijkheid. Deze eenwording is iets wat ver voorbij de directe waarneming met onze uiterlijke zintuigen gaat. In de woorden van Plotinus: “de bevrijding van het denken van zijn eindige bewustzijn, waardoor het één wordt en tot vereenzelving komt met het oneindige.”⁽²³⁾

Door inwijding kan deze Eenheidservaring versneld geactiveerd worden, want de hogere delen in onszelf hebben alles al geleerd wat er in onze menselijke hiërarchie te leren is. Zelfs een tijdelijke vereniging met ons hoger Zelf geeft ons al een directe ervaring van de Waarheid die daar ten volle gevonden kan worden. Natuurlijk zal elke eenheidservaring altijd relatief blijven, omdat er geen eindpunten zijn in het Grenzenloze. We moeten ons denken nooit laten kristalliseren door ergens een eindpunt aan te nemen.

Mededogen

Je zou kunnen zeggen: H.P. Blavatsky was een boodschapper van Waarheid en leerde ons hoe we Waarheid kunnen begrijpen. Meer specifiek en praktisch gezegd: ze onderwees ons Mededogen en hoe we Mededogen kun-

nen toepassen. Want de Waarheid staat niet buiten ons. Alle wezens die de Natuur samenstellen, komen tot een realisatie van de Waarheid door middel van hun eigen, in essentie goddelijke vrije wil. De werkelijkheid is wat *wij* ervan maken. En omdat mededogen de gewoonte is van het goddelijke – dat zich identificeert met al wat is, met de Ene Eenheid – is mededogen de Wet der Wetten die de Natuur bestuurt, zoals de Theosofia leert.⁽²⁴⁾ De Wet der Wetten, de goddelijke gewoonte en de Theosofia – de zelfbewuste Wijsheid van de Goden – zijn één. Je zou het ‘de goddelijke theorie en praktijk’ kunnen noemen, die hand in hand gaan.

En omdat we in ons Hart het goddelijke zijn, kunnen we die gewoonte hier en nu volgen. We kunnen mededogen beoefenen vanuit de ruimste en edelste visie die we hebben. Door onze plichten in een geest van zelfvergetelheid te vervullen, geven we op ons niveau uitdrukking aan eenheid. Dit maakt ons tot een instrument of voertuig binnen de Loge van Wijsheid en Mededogen: we verenigen ons dan in de Hiërarchie van Mededogen, en werken met de Natuur mee. En we hebben H.P. Blavatsky’s leven als een perfect voorbeeld hiervan.

Hoe kunnen we de essentie van haar boodschap leren begrijpen, hoe kunnen we Eenheid realiseren? Daarmee kunnen we hier en nu beginnen, door ons ten eerste te realiseren wie we zijn – goddelijk in essentie – ten tweede waar we vandaan komen – Het Hart van het Hart van het Universum – en ten derde, door in vervulling te brengen waarom we hier zijn: de Universele Broederschap realiseren, de gewoonte van onze innerlijke god te volgen, en mededogen *in de praktijk te brengen*.

De oorspronkelijke Engelse tekst van de lezing is te vinden op de website van ITC, www.theosconf.org/itc2015, zie “Report ITC 2015”, blz. 89-100.

Referenties

1. Vertaling gebaseerd op: H.P. Blavatsky, *De Geheime Leer*. 2 delen, Theosophical University Press, Den Haag 1988, deel 1, blz. 43 (Engelse orig. editie: blz. 13).
2. Zie ref. 1, deel 1, blz. 46 (Engelse orig. editie: blz. 16).
3. Zie ref. 1, deel 1, blz. 47 (Engelse orig. editie: blz. 17).
4. Robert Bowen, ‘The “Secret Doctrine” and Its Study’, An Invitation to The Secret Doctrine — H.P. Blavatsky. Bron: <http://www.theosociety.org/pasadena/invit-sd/invsd-hp.htm>.
5. H.P. Blavatsky, *De Sleutel tot de Theosofie*. Theosophical University Press, Den Haag 1985, blz. 43-44.
6. Zie ref. 5, blz. 283.
7. Zie ref. 4.
8. Zie ref. 1, deel 1, blz. 69 (Engelse orig. editie: blz. 39).
9. Zie ref. 8.
10. Vertaling gebaseerd op: ref. 1, deel 1, blz. 70 (Engelse orig. editie: blz. 40).
11. H.P. Blavatsky, ‘Practical Occultism’. Opgenomen in H.P. Blavatsky *Collected Writings*. 15 delen, The Theosophical Publishing House, Wheaton 1990, deel 9, blz. 245.
12. G. de Purucker, *H.P. Blavatsky: Het Mysterie*, hoofdstuk 6, blz. 87-96.
13. W.Q. Judge, ‘Theosophy and the Theosophical Society’. Opgenomen in *Echoes of the Orient*. 3 delen, tweede en gereviseerde editie, Theosophical University Press, Pasadena 2009, deel 1, blz. 179-183 (eerste editie: blz. 165-169).
14. Zie ref. 5, blz. 80-81.
15. Zie ref. 5, blz. 229.
16. Vertaling gebaseerd op: ref. 5, blz. 44.
17. Zie ref. 13, deel 2, blz. 380 (eerste editie: blz. 362-363).
18. 1 Thessalonicenzen 5:21.
19. H.P. Blavatsky, ‘Knowledge Comes in Visions’. Opgenomen in H.P. Blavatsky *Collected Writings*. 15 delen, The Theosophical Publishing House, Wheaton 1990, deel 13, blz. 285.
20. H.P. Blavatsky, *Isis Ontsluierd*. Diverse edities. Deel 1, blz. VI (Engelse orig. editie).
21. Zie ref. 5, blz. 229-230.
22. Zie ref. 5, blz. 19-20.
23. Zie ref. 5, blz. 9.
24. H.P. Blavatsky, *De Stem van de Stilte*, 2e druk, Stichting I.S.I.S. Blavatskyhuis, Den Haag, 1992, blz. 185.



Mededogen in verschillende spirituele tradities

Op de 140e Internationale Conventie van de Theosofische Vereniging in Adyar gaf Chittaranjan Satapathy deze lezing. In onze tijd, waarin de aanhangers van godsdiensten zo vaak tegenover elkaar staan, is het goed ons te focussen op de kern van elke godsdienst.

Kerngedachten:

- » Mededogen neemt een centrale plaats in in elke grote traditie en religie.
- » Mededogen houdt het besef in één te zijn met de ander. Het komt voort uit een besef van gelijkwaardigheid en onderlinge verbondenheid.
- » Mededogen is iets anders dan medelijden
- » Door mededogend te zijn spreken we onze edelste en meest verheven vermogens aan.
- » In feite gaan wijsheid en mededogen samen. Het is door wijsheid dat men het lijden van anderen begrijpt en door middel van mededogen helpt men dat lijden weg te nemen.

Mededogen is een deugd in elke grote traditie en neemt ook een centrale plaats in in elke religie. Mededogen houdt het besef in één te zijn met de ander, het gaat verder dan alleen een gevoel van medelijden. In hinduïstische en buddhistische tradities wordt mededogen gelijkgesteld aan Karuna. Een andere uitdrukking, Daya, wordt gebruikt om barmhartigheid, vriendelijkheid en soms medelijden mee aan te duiden. Enkele van deze uitdrukkingen worden vaak door elkaar gebruikt vanwege een gebrek aan duidelijkheid en een dieper begrip. Theosofische leringen hechten veel waarde aan de deugd van mededogen op het pad van spirituele groei en verlichting. In *De Stem van de Stilte*, het grootse en laatste geschenk van H.P.B. aan ons allemaal, wordt gezegd dat Mededogen geen eigenschap is die kan worden vernietigd. Mededogen is de Wet der Wetten – eeuwige harmonie – de wet van eeuwige Liefde.⁽¹⁾ In *The Laws of the Higher Life*, zegt Annie Besant: “Elk geschrift

verklaart dat het hart van het Goddelijk Leven oneindig mededogen is. De spirituele mens moet dus mededogend zijn.”⁽²⁾ In het licht van het belang dat gehecht wordt aan mededogen, onderzoeken we dit begrip in de verschillende tradities en religies.

Hinduïsme

In de klassieke hinduïstische literatuur wordt mededogen gezien als een grote deugd en worden er verschillende termen voor gebruikt. De meest voorkomende zijn Karuna, Daya en Anukampa. Karuna in het bijzonder heeft de betekenis in zich van het pogen om anderen te begrijpen vanuit hun perspectief. Woorden als Karuna Sindhu (oceaan van mededogen) en Karuna Nidhana (verblijfplaats van mededogen) zijn de namen die gegeven worden aan de belangrijke hinduïstische goden Krishna en Rama. Zoals u weet, kwam de Buddha om erkend te worden als een van de tien Avatara's (incarnaties) van de hindu-god Vishnu. De Dasavatara Stotra

(hymne aan tien Avatara's) bejubelt zijn mededogen en de stappen die hij nam om het offeren van dieren te stoppen. Deze voorbeelden tonen duidelijk aan dat aan Karuna, als deugd, het grootste belang wordt toegekend in het Hinduïsme. De Vedische teksten sporen een verruiming van het begrip van mededogen aan, niet alleen ten opzichte van de mens, maar ten opzichte van ieder levend wezen. Mededogen is een toestand waarin iemand alle levende wezens als deel van zichzelf ziet en waarin het lijden van iedereen als het eigen lijden wordt ervaren. En 'iedereen' moet je opvatten in de ruimste zin van het woord, dus ook vreemden en vijanden. Daya (barmhartigheid) wordt in de Padma Purana omschreven als de deugdzame wens om leed en problemen van anderen te verzachten; alles doen wat er ook nodig is om dit te realiseren.

Anukampa, een soortgelijke uitdrukking verwijst naar iemands toestand nadat hij de pijn en het lijden van anderen heeft waargenomen en begrepen. Vandaar dat mededogen geen medelijden (Kripa) is. In tegenstelling tot Anukampa, dat een besef van eenheid met degene die lijdt impliceert, is medelijden slechts het meevoelen met degene die lijdt, vergezeld met genade. Men kan medelijden hebben met iemand die iets verkeerd zou hebben gedaan of een misdaad zou hebben begaan.

Een oude hinduïstische Tamil-tekst, de Thirukkural, die erg populair in het zuiden van India is, zegt:

Vind en volg het goede pad en word geleid door mededogen. Want als de verschillende manieren worden onderzocht, zal mededogen de weg tot bevrijding blijken te zijn.⁽³⁾

Patanjali benadrukt in zijn Yoga-sutra's het belang van mededogen (Karuna) samen met de andere drie deugden, te weten Maitri, Mudita en Upeksha.

Sikhisme

Het Sikhisme beschouwt mededogen eveneens als een grote deugd. In *Guru Granth Sahib* lezen we:

U heeft geen medelijden; het licht des Heren schijnt niet in u. U bent verzonken, verzonken in aardse zaken.⁽⁴⁾

Een Sikh wordt aangespoord om de pijn en het lijden te voelen van andere mensen die betrokken zijn bij een tragedie en mededogen wordt beschouwd als een goddelijke kwaliteit. In de Sikh-geschriften wordt de God Mahadaial (supermededogend) Daia Pati (Heer van mededogen) en Daial Dev (barmhartige God) genoemd.

Jainisme

Het Jainisme benadrukt het naleven van verbaal en mentaal mededogen in aanvulling op mededogen voor alle levende wezens. Heer Mahavira gaf in zijn leven blijk van het hoogste mededogen, zelfs ten aanzien van giftige slangen. De jainische lering 'ahimsa paramo dharma' ('ahimsa is de grootste deugd/religie') komt voort uit mededogen voor alles, wat levende wezens aanspoort om hulp te verlenen aan een ander.

Christendom

De Hebreeuwse en Griekse woorden in de Bijbel die als 'mededogen' vertaald worden, hebben als doel ons aan te sporen sympathie te voelen, en genade en medelijden te hebben. De Bijbel beschrijft God als barmhartig en genadig, rijk aan liefde en zijn mededogen wordt beschreven als onfeilbaar, oneindig en eeuwig. Mededogen, wordt gezegd, welt in ons op als we geconfronteerd worden met degenen die lijden en het zet aan tot actie om hun lijden te verlichten. Mededogend zijn wordt in de christelijke literatuur ook wel gelijkgesteld aan vriendelijk en zachtvaardig handelen. Gods barmhartigheid is onbaatzuchtig en teder als het mededogen van een moeder voor haar kind. Gods mededogen wordt gekarakteriseerd door daden van goedheid en medeleven met het menselijk lijden. De plicht jegens God, zoals in christelijke literatuur staat, omvat mededogende zorg voor alle mensen, met inbegrip van je naasten. Christus wordt gezien als de vader van het mededogen, gekenmerkt door handelingen van tederheid en genegenheid. Verder wordt gelovigen voorgeschreven om Christus te volgen en een leven van liefde en zorg voor anderen te leiden.

Islam

De Islam wordt vandaag de dag volkomen verkeerd begrepen vanwege de afschuwelijke terroristische daden van enkelen. Veel mensen, zowel niet-Moslims als Moslims, denken ten onrechte dat het begrip jihad een centrale plaats heeft in de Islam. Dit is echter niet het geval. Ten eerste betekent jihad letterlijk het streven om het doel van God te dienen. Met jihad worden de religieuze plichten bedoeld om de religie te handhaven, evenals de innerlijke geestelijke worsteling, hetgeen nog belangrijker is.

Ten tweede vertegenwoordigt het mededogen de ware geest van de Islam, zoals dat ook het geval is bij andere spirituele tradities. In de islamitische traditie wordt naar Allah verwezen als de Barmhartige en Mededogende. In de Arabische taal, waarin de Koran geschreven is, wor-

den daarvoor de woorden Rahman en Rahim gebruikt. Honderddertien van de honderdveertien hoofdstukken van de Koran beginnen met het vers “In de naam van God de Barmhartige, de Genadevolle.” Moslims worden in hun geschriften aangespoord om mededogen te tonen met iedereen inclusief de armen, de weduwen, de wezen en zelfs de gevangenen. Zij betalen zakat (verplicht geven, in tegenstelling tot sadaqa — vrijwillig geven), die naar hulp voor de armen en behoeftigen gaat. Wanneer zij vasten tijdens de maand ramadan, helpt het hen zich in te leven in het hongergevoel van de minderbedeelden en het verhoogt hun inlevingsvermogen met het lijden van anderen. De profeet Mohammed wordt aangeduid als de ‘Genadevolle van de wereld’. Hij wordt als volgt geciteerd: “God is liefdevoller en zachtaardiger dan een moeder voor haar geliefde kind.”⁽⁵⁾ Net zoals bij andere tradities wordt ook in de islamitische traditie mededogen, het meeleven met anderen, als een deugd beschouwd. Er wordt in de Koran gezegd dat God de mens naar Zijn evenbeeld geschapen heeft en dat van al Zijn goddelijke eigenschappen, mededogen en barmhartigheid als de hoogste worden beschouwd. Vandaar dat voor een Moslim mededogen en barmhartigheid de hoogste idealen zijn om naar te leven. Mededogen neemt in de Islam zonder twijfel een centrale plaats in, samen met de deugden van liefderijkheid, zorgzaamheid en barmhartigheid jegens iedereen in Gods schepping. De Koran benadrukt in het bijzonder het beoefenen van mededogen ten aanzien van ouders, kinderen, echtgenoten, familie, wezen, zieken en zij die lijden, naasten en pelgrims. De Sufi’s hechten veel belang aan mededogen en hun fundamentele leer heet ‘Sulh-i-kul’, dat zoveel wil zeggen als ‘vrede met allen’, ofwel, geen geweld en geen agressiviteit.

Jodendom

In de joodse traditie wordt God aangeropen als de Vader van mededogen en daarom aangeduid als de Mededogende of Rahmana. De rabbijnen spreken over



Buddha-beeld, waarvan de linkerhand mededogen symboliseert (“varada mudra”). Stenen beeld, gemaakt in Bali.

de dertien karakteristieken van mededogen. De opvatting van compassie wordt vergeleken met een gevoel dat een ouder voor zijn kind koestert. Het woord Rihim komt van het Hebreeuwse woord Rehem, de moeder. In de joodse traditie impliceert mededogen het meeleven met iemand die in nood verkeert, wat een verlangen doet ontstaan om het leed te verlichten. Het gebrek aan mededogen wordt gezien als wreedheid. In de joodse traditie worden woorden als compassie, empathie, altruïsme en liefde door elkaar gebruikt. Maar grondig onderzoek maakt duidelijk dat compassie meer is dan alleen een menselijke emotie. In de Kabbala, het joodse mystieke geschrift, wordt het als volgt gesteld: “Vriendelijkheid schenkt aan een ander.

Mededogen kent geen ander.” Er wordt ook gezegd dat mededogen de basis van liefde is.

Buddhisme

Mededogen of Karuna is de kern van de leer van de Buddha. Toen hij door Ananda werd gevraagd of het aankweken van liefdevolle vriendelijkheid en mededogen een onderdeel van onze training is, antwoordde Buddha ontkennend. Hij zei dat het aankweken van liefdevolle vriendelijkheid en mededogen niet een onderdeel van, maar de training zelf is. Er wordt gezegd dat de ultieme wens van de Buddha was om het lijden van alle levende wezens waar dan ook te verlichten. De Dalai Lama zegt: “Als je wilt dat anderen gelukkig zijn, beoefen dan mededogen. Als je zelf gelukkig wilt zijn, beoefen dan mededogen.”⁽⁶⁾ In het Buddhisme zijn liefdevolle vriendelijkheid (metta/maitri) en mededogen verschillende deugden: de karakteristiek van de eerste is de wens voor geluk en welbevinden van anderen, terwijl die van mededogen de wens is dat anderen vrij zijn van lijden, wat wordt uitgebreid naar alle levende wezens.

Conclusie

In de meeste tradities is mededogen iets anders dan medelijden. Waar medelijden hooghartig kan zijn, komt mededogen voort uit een besef van gelijkwaardigheid en onderlinge verbondenheid van het leven. Mededogen veronderstelt respect voor de waardigheid van het leven — van dat van ons en van anderen. Als zodanig heeft mededogen weinig te maken met sentiment of louter medelijden. Medelijden alleen – dat voortkomt uit emotie en sentimentaliteit – kan niet het lijden verlichten en vreugde brengen. Mededogen daarentegen, behoort tot een hoger geestelijk niveau dat voortvloeit uit prajña of wijsheid. In feite gaan wijsheid en mededogen samen en bestaat het een niet zonder het ander. Het is door wijsheid, inzicht, prajña, dat men het lijden van anderen begrijpt en door middel van mededogen helpt men dat lijden weg te nemen. De verlichte mensen blijven onder ons als leraren en bevrijders vanwege hun immense mededogen, Karuna. De Groten kunnen met recht worden omschreven als belichaamd Mededogen.

Ons wordt verteld dat de snelste weg naar spirituele groei het pad van mededogen is. En de reden waarom laat zich niet moeilijk raden. Door mededogend te zijn spreken we onze edelste en meest verheven en goddelijke vermogens aan, nemen we onze verantwoordelijkheid ten aanzien van

iedereen, universele verantwoordelijkheid als u wilt, die het idee van afgescheidenheid tot een eind brengt. Een toestand van niet-afgescheidenheid, van vereenzelviging met alles, wijst op werkelijke wijsheid. Mededogen, universele verantwoordelijkheid, niet-afgescheidenheid en wijsheid zijn meerdere facetten van het geestelijk leven. Dat is de reden waarom Theosofie, en ook de spirituele tradities, ons zonder uitzondering aansporen mededogend te zijn.

Referenties

1. H.P. Blavatsky, *De Stem van de Stilte*. Stichting I.S.I.S., Den Haag 1992, blz. 185.
 2. A. Besant, *The Laws of the Higher Life*. www.anandgholap.net/Laws_Of_Higher_Life-AB.htm, blz. 44.
 3. Thirukkural 25:241-242.
 4. *Guru Granth Sahib*, blz. 903.
 5. Hadith, Sahih Bukhari 5999.
 6. <http://news.stanford.edu/news/2014/february/dalai-lama-ccare-022514.html>
-



Is denken nooit spiritueel?

Moet je ophouden met denken als je je geestelijk wilt ontwikkelen? Dit artikel probeert deze vraag te beantwoorden.

Er zijn spirituele bewegingen en leraren die beweren dat denken het ontwikkelen van spiritualiteit belemmert of zelfs onmogelijk maakt. Als je denkt, ben je niet spiritueel, zo heet het. Vooral ten aanzien van bepaalde meditatiemethoden wordt beweerd, dat je je gedachten moet doden, of ze ten minste moet negeren of vergeten. Maar kan dat eigenlijk wel? Het is in ieder geval heel moeilijk.

Een veelgehoorde klacht van mensen die beginnen met meditatie is dan ook, dat hun gedachten de concentratie verstoren. Ze proberen zich te focussen op iets, maar onwillige gedachten sluipen als een dief in de nacht hun bewustzijn binnen en beletten de spirituele ontwikkeling.

Ook sommige Theosofen menen dat je het denken moet vernietigen of uitschakelen, wil je tot spirituele ontwikkeling komen. Daarbij citeren ze vaak deze zinsnede uit *De Stem van Stilte* van H.P. Blavatsky:

Het Denkvermogen (Mind) is de grote Vernietiger van het Wezenlijke. Laat de Discipel de Vernietiger vernietigen.⁽¹⁾

Als we dit vraagstuk grondig willen behandelen, moeten we ons afvragen wat het denkvermogen (*mind*) is en wat denken is? Daarbij zullen we ons ook af moeten vragen wat gedachten zijn. Als we die vragen enigszins beantwoord hebben, kunnen we ons buigen over het vraagstuk of we ons denken moeten vernietigen.

Wat is het denkvermogen (*mind*)?

Iedereen die probeert het menselijke bewustzijn te onderzoeken en te beschrijven, wordt geconfronteerd met het feit dat we voor de veelal subtiele mentale en spirituele aspecten in ons, geen algemeen geldend vocabulaire hebben. Het woord 'mind' bijvoorbeeld, dat volgens het hierboven staande citaat vernietigd moet worden, wordt volgens Van Dales Groot Woordenboek onder andere vertaald met 'geest', 'verstand', 'wil', 'aandacht', 'gevoel', 'denkwijze', 'herinnering'. Er zit nogal wat verschil tussen al deze woorden. Elke vertaler uit het Engels moet daarom ook goed naar het zinsverband kijken, zo

Kerngedachten:

- » De menselijke ziel is zijn denkvermogen.
- » Denken is het waarnemen van levende wezens.
- » Het denkvermogen is tweevoudig: het houdt ons gevangen of het bevrijdt ons.
- » Het denkvermogen moet het denkvermogen controleren.

veel mogelijk zijn eigen opvattingen buiten beschouwing laten en dan een woord kiezen dat zo veel mogelijk de oorspronkelijke bedoeling uitdrukt. Dat daarover niet altijd consensus bestaat, blijkt wel uit het feit dat *mind* in dit citaat door andere vertalers vertaald wordt met ‘het denken’, of ‘het verstand’.

Maar zelfs als we ons alleen op het Engelse ‘mind’ richten, weten we niet precies wat er bedoeld wordt. We kunnen dat echter wel proberen te achterhalen, door te kijken wat Blavatsky zelf in andere artikelen en boeken bedoelde met dit woord.

Welnu, in haar artikel ‘Occultism versus the Occult Arts’,⁽²⁾ definieert ze ‘mind’ als de menselijke ziel.

Ook in de *Sleutel tot Theosofie* zegt ze op verschillende plekken dat het denkvermogen synoniem met de ziel is.⁽³⁾ Het ‘mind-beginsel’ is datgene wat in het Sanskrit *Manas* wordt genoemd. *Manas*, waarin het stamwoord ‘man’ zit, betekent ‘denken’ of ‘denkvermogen’. Verder zegt mevrouw Blavatsky in het genoemde artikel, dat de *mind* de verbindingsschakel is tussen onze zuivere, eeuwige en geestelijke natuur en onze sterfelijke, fysieke en materiële natuur”.

Een schakel heeft altijd twee uiteinden. Ofwel, ons denken is tweevoudig, tweepolig. Er is een deel dat geworteld is in die geestelijke natuur (*Buddhi*) en een deel dat in verbinding staat met het ‘aardse’, de materie. Anders gezegd: het denken kan gericht zijn op de geestelijke kant van het leven. Het wordt dan gekenmerkt door aspiratie naar het edele, goddelijke liefde, wijsheid; en er is een denken dat gekenmerkt wordt door dierlijke begeerten, aardse hartstochten. Daarom concludeert H.P. Blavatsky:

Het is dus alleen het denkvermogen (*mind*) – de enige verbinding en intermediair tussen de aardse mens en het Hoger Zelf – dat het enige slachtoffer is, en dat in onophoudelijk gevaar verkeert naar beneden te worden gesleurd door die hartstochten die op elk moment gewekt kunnen worden.⁽⁴⁾

Dit tweezijdige aspect van ons denken is een thema dat veelvuldig in het werk van Blavatsky voorkomt. Niet voor niets maakt ze een onderscheid tussen het lagere en hogere *Manas*. De wijsheid die we bemachtigen door het lagere *Manas* is uiteraard van een geheel andere aard dan die van het hogere *Manas*, de ‘wijsheid van boven’. Heel duidelijk wordt dat verwoord in het artikel ‘Het dubbele aspect van Wijsheid’,⁽⁵⁾ waarin ze stelt dat het ene aspect, de ‘duivelse’ wijsheid, gericht is op de stof en de persoonlijke mens

als doel heeft; het hogere aspect van wijsheid noemt ze *Buddhi-Manas* en is datgene wat boven de tijdelijkheid van dit uiterlijk bestaan uitstijgt. Dit is het denken dat door de geest verlicht wordt.

Ten slotte willen we nog vermelden dat het begrip ‘mind’, niet uitsluitend iets menselijks is, hoewel het denken wel datgene is wat een mens kenmerkt. Er is echter ook zoiets als *Mahat*, het Kosmisch Denkvermogen. Het voert te ver hier nu dieper op in te gaan, maar het betekent wel dat denken en het begrip ‘mind’ veel uitgestrekter is dan vaak wordt gedacht.

Kortom, denkvermogen (*mind*) is geen enkelvoudig begrip. Het heeft ten minste twee sterk van elkaar verschillende aspecten.

Wat is denken?

In onze materialistisch gerichte wereld wordt denken opgevat als de werking van het fysieke brein. Hersencellen gaan verbindingen met elkaar aan en dat zou denken zijn. Het is overduidelijk dat mevrouw Blavatsky hier niet mee instemt. In een voetnoot in *De Geheime Leer*,⁽⁶⁾ noemt ze het zelfs absurd te veronderstellen dat een gedachte de beweging van de stof is. Hoe zouden stoffelijke deeltjes ooit mentaal bewustzijn kunnen voortbrengen? Hoe zouden bewegende elektronen ooit een logische redenering, een verlangen, een filosofisch idee of universele visie kunnen produceren?

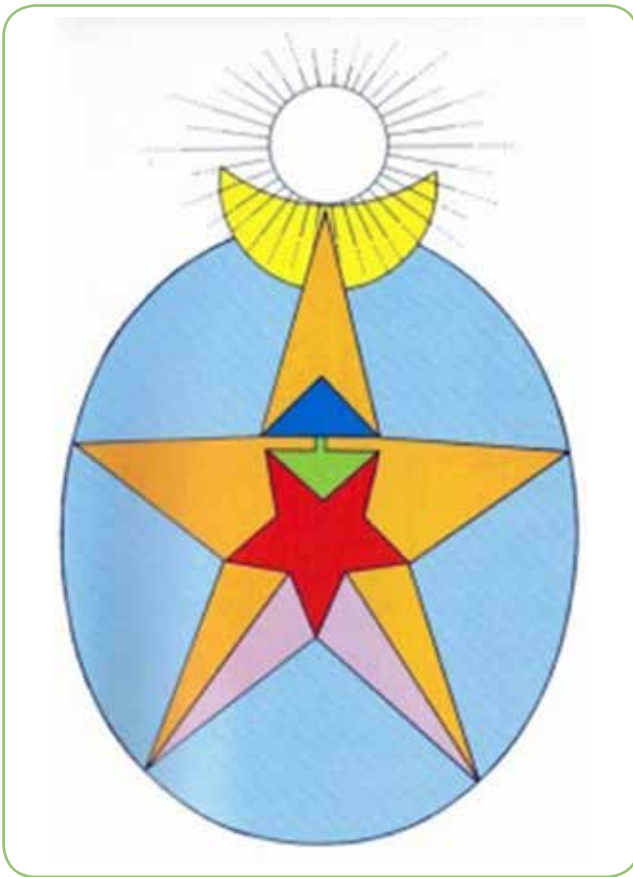
Iedere gedachte bewerkstelligt weliswaar een verandering in de hersenen, zo schrijft Blavatsky, maar ze heeft ook een (bovenzinnelijk) objectief aspect.

Dat bovenzinnelijke aspect – datgene wat boven onze zintuiglijke waarneming uitgaat – heeft uiteraard te maken met de *mind*. Denken is niet los te koppelen van het vermogen tot denken, precies zoals rijden altijd in relatie staat tot een voertuig, zoals een auto; of schrijven in relatie staat tot een schrijfmiddel, zoals een pen.

Wat is dan het kenmerkende van het vermogen tot denken? Het antwoord op die vraag kunnen we alleen krijgen, als we stilstaan bij wat een gedachte is.

Wat is een gedachte?

De verschillende gangbare definities over wat gedachten zijn, zeggen feitelijk niets. De Nederlandse Wikipedia omschrijft een gedachte als “iets, waar men zich even van bewust is”. Wat dat ‘iets’ is, wordt niet vermeld. De Engelse Wikipedia zegt in alle eerlijkheid niet te weten wat een gedachte is. “Hoewel een gedachte een fundamentele menselijke activiteit is waar iedereen mee bekend is, is er



Schematische afbeelding van de beginselen van de Mens. Het denkvermogen is tweevoudig: het op de eenheid gerichte denken is het hogere denkvermogen (donkerblauwe driehoek) terwijl het lagere denken gesymboliseerd wordt door de groene driehoek. De verbinding tussen deze twee is het Antaskarana. Het hogere denkvermogen vloeit voort uit onze geestelijk-goddelijke kern, afgebeeld als de zon en de maan.⁽¹⁴⁾

geen algemeen aanvaarde overeenstemming over wat een gedachte is en hoe ze wordt voortgebracht.⁽⁷⁾

Welnu, gedachten zijn niet louter hersenactiviteiten. Ze zijn dingen, die, naar het woord van Meester Koothoomi, een van de Leraren van mevrouw Blavatsky, “duurzaamheid, samenhang en leven bezitten”.⁽⁸⁾ Het zijn dus werkelijk levende wezens. H.P. Blavatsky bevestigt dit.⁽⁹⁾ In zijn brief aan Sinnett brengt de Meester het feit dat gedachten levende wezens zijn te berde, om te kunnen verklaren dat de mens wordt aangetrokken tot de gedachten die hijzelf gewrocht heeft, ofwel zelf heeft vormgegeven. Vervormde en gedegenereerde gedachten over hellen en vagevuur, over paradijzen en verrijzenissen, zo betoogt de Meester, oefenen een sterke aantrekkingskracht uit op mensen die geholpen hebben die gedachten te scheppen en te versterken. Maar dit geldt uiteraard voor alle gedachten die enig mens gedacht heeft, van welke kwaliteit ook. Het is wellicht moeilijk voor te stellen dat gedachten le-

vende wezens zijn, maar dat komt omdat we ons bewustzijn slechts focussen op deze uiterlijke wereld. Daar alleen kennen we werkelijkheid aan toe. Maar ons denkvermogen is niet opgebouwd uit de substantie van deze uiterlijke wereld. Gedachten zijn daarom geen wezens die we met onze uiterlijke zintuigen kunnen waarnemen.

Als het waar is wat de Theosofia beweert, dat alles een uitdrukking of manifestatie van bewustzijn is, dan moeten ook die dingen die we niet zintuiglijk kunnen waarnemen, *bewustzijn*, ofwel levende wezens zijn. Dan is alles een levende, groeiende en veranderende entiteit. Omdat er echter verschillende, ja, eindeloze hiërarchieën van leven zijn, bestaan er ook verschillende gradaties van levende wezens.

Gedachtewezens nu behoren tot de denksfeer, het denkgebied. Dit is het gebied tussen de geestelijke en de stoffelijke wereld, waar de menselijke ziel of *mind* van nature thuishoort. Ze vervullen in dat gebied eenzelfde functie als de moleculen op het fysieke gebied. Moleculen helpen de stoffelijke voertuigen op te bouwen en vorm te geven. Zo kan het menselijke bewustzijn met behulp van ‘gedachtemoleculen’ gedachtebeelden vormen. En als we deze vergelijking doortrekken, dan moeten er ook in de geestelijke en goddelijke gebieden tot die sfeer behorende, levende bouwstenen zijn, die de geestelijke en goddelijke bewustzijnsuitingen van de daar levende wezens trachten uit te drukken.

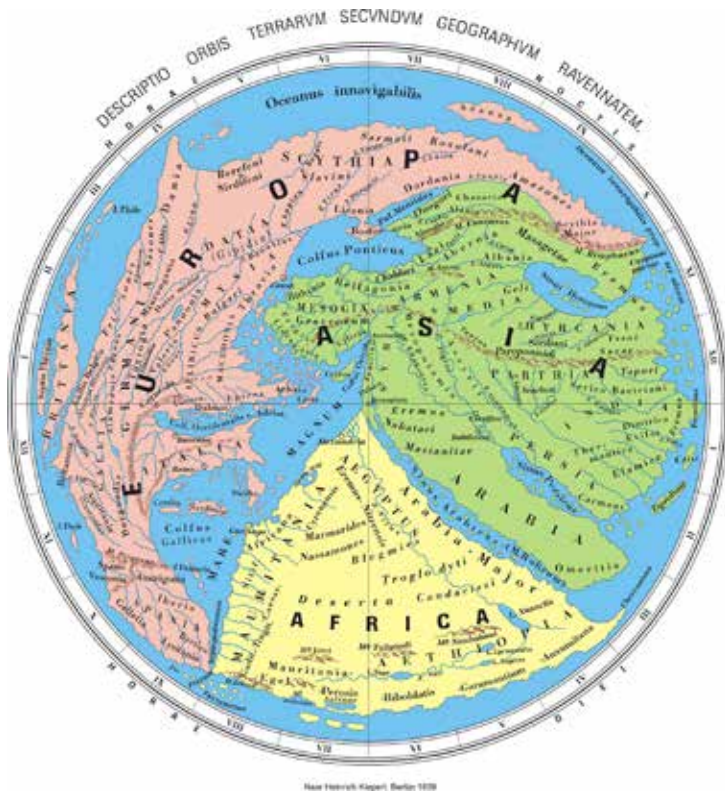
Zou enig wezen ooit zonder de hulp van die bouwstenen kunnen leven, zich zonder hen kunnen manifesteren? Dat zou onmogelijk zijn. Alles werkt met elkaar samen. De verder ontwikkelde wezens maken op alle gebieden van het Zijn gebruik van minder ver ontwikkelde wezens. Ze hebben elkaar nodig. Geen wezen kan leven zonder de samenwerking met minder ver ontwikkelde wezens. Zou de mens al zijn gedachten doden, dan ontnam hij zichzelf de mogelijkheid tot uitdrukking te brengen wie hij is.

De sfeer waar de mens, overeenkomstig zijn graad van ontwikkeling, toe behoort is de denksfeer, het denkgebied. En net zoals het denkvermogen heeft het dus ten minste twee verschillende karakteristieken.

Nogmaals: wat is denken?

Als gedachten werkelijk bestaande dingen, ja, levende wezens zijn, dan kunnen we nu ook beter vaststellen wat denken is: het waarnemen van die levende wezens.

Dat waarnemen is echter geen vrijblijvende zaak, zoals al uit de boven aangehaalde brief van Meester Koothoomi blijkt. We denken een gedachte, als we dat uiterst primi-



Kaart van de aarde als een plat vlak. Deze kaart is in de 19e eeuw gemaakt op basis van een tekst die rond 700 na onze jaartelling is geschreven door een onbekende geestelijke in Ravenna.⁽¹⁵⁾

tieve, volledig onzelfbewuste levende wezen waarnemen, dat als het ware aan de horizon van ons bewustzijn – ons denken – verschijnt. Maar zo'n gedachte waarnemen is tevens een gedachte in leven houden. Als we een gedachte denken, dan wordt die van energie voorzien door de kracht die van het denkvermogen uitgaat. Ofwel simpel gezegd: door een gedachte te denken, voeden we die gedachte. En hoe krachtiger we een gedachte maken, des te eenvoudiger wordt ze opgevangen door onze medemensen. Aldus versterken we een bepaalde karakteristiek in de gedachtesfeer, waardoor andere mensen gemakkelijker dat type gedachte kunnen denken.

Laten we dit illustreren met een voorbeeld. In de middeleeuwen heerste in Europa de gedachte dat de wereld plat was, en dat je dus het eind van de wereld kon bereiken, ja, zelfs dat je eraf kon vallen. De gedachte aan een ronde wereld werd niet, of hooguit door enkele verlichte mensen, gedacht. Daarom was het voor de meeste mensen in die tijd zo ontzettend moeilijk om de gedachte te denken – dat is dus de gedachte waar te nemen – dat onze aarde rond was, om zijn as draait en rond de zon wentelt. Naarmate meer mensen die gedachte dachten – en die dus met hun bewustzijn versterkten – werd het voor anderen eenvoudiger die te denken.

Kortom, het denken is het waarnemen van gedachten en als je dat doet, versterk je die ook.

Kwaliteit van gedachten

Geen twee levende wezens zijn hetzelfde, dus ook geen twee gedachten. Gedachten verschillen daarom zeker ook kwalitatief van elkaar. Er zijn zogenaamde alledaagse gedachten, maar er zijn zeker ook verheven gedachten. Uit het feit dat er een lager en hoger Manas is, zoals we hiervoor zeiden, blijkt dat er twee verschillende soorten van denkkwaliteit of twee soorten van wijsheid zijn: één die te maken heeft met de stoffelijke wereld en één die te maken heeft met de geestelijke wereld. Het is de mens – de denker – die als het ware tussen die twee werelden in staat en kan kiezen: kiest hij voor gedachten die van nature behoren tot de geestelijke sfeer – gedachten van begrip, liefde en mededogen – of kiest hij voor gedachten die behoren tot die materiële sfeer, die neigen naar zelfzucht, hebzucht en eigenbelang. Deze keuzevrijheid geeft de diepste menselijke karakteristiek weer. Ontneem je de mens die vrijheid – en dat doe je feitelijk door hem te verbieden of te beletten zelfstandig te denken – dan ontneem je hem alle menselijke waardigheid. Dus ook als een mens zelf zijn denken probeert uit te schakelen, berooft hij zich van wat hem tot mens maakt.

Als daarom de vrijheid van denken verdwijnt, daalt een donkere nacht van onwetendheid en barbaarsheid neer op de samenleving, zoals dat in de middeleeuwen het geval was. Het ontwaken uit deze kwade droom werd door de renaissance ingeleid, toen opnieuw de filosofie van Plato werd bestudeerd. Het was aan het eind van de 15e eeuw dat opnieuw, en vooral door Pico della Mirandola (1463-1494) in zijn traktaat over de menselijke waardigheid, de vrije wil als het meest wezenlijke van de mens werd beschouwd. Dankzij die vrije wil kan de mens tot een goddelijk wezen uitgroeien en kan hij de Werkelijkheid van het Zijn leren aanschouwen.

De mens is essentieel een edel wezen. Het is vanwege die ontwikkelde vrije wil dat hij zelfstandig zijn denken kan richten op edele gedachten en daardoor tot inzicht in het doel van het leven kan komen.

Leiden gedachten af van de Waarheid?

Als het denken ertoe kan leiden dat we zelfbewust kunnen kiezen voor de geestzijde van onze natuur, waarom zijn

er dan mensen die menen dat gedachten afleiden van de Waarheid en spiritualiteit?

Een belangrijke reden daarvoor is, denk ik, dat veel mensen 'denken' en 'gedachten' vaak alleen associëren met de op de stof gerichte gedachten; gedachten die door het lagere Manas gedacht worden.

Het lagere Manas wordt ook wel het breinverstandelijke denken genoemd. Omdat dit denken zich vereenzelvigd met de altijd veranderende en vergankelijke stoffelijke wereld, kent het geen rust. Als een mens leeft in zijn lager – of persoonlijk – denken, dan hotsen-klotsen de gedachten als jonge hondjes over elkaar. De ene gedachte roept vrijwel onmiddellijk een andere op. Dat denken gaat gepaard met vitaliteit, begeerte en onrust.

In het christelijke evangelie wordt dit type denken gesymboliseerd door de figuur van Martha, de zus van Maria. De Christus brengt beide zussen een bezoek. Martha heeft het ontzettend druk met bedienen. Haar zus evenwel vleit zich aan de voeten van Christus, die Martha vertelt dat Maria het beste deel van hem gekozen heeft, dat haar niet zal worden ontnomen.⁽¹⁰⁾

De symboliek is duidelijk. Maria is het hogere Manas dat zich richt op de geestzijde, op Buddhi of het Christus-beginsel, terwijl Martha het onrustige breinverstandelijke denken is. Het is altijd bezig, het is altijd onrustig, het heeft zichzelf niet onder controle en zoekt altijd hulp buiten zichzelf.

Gedachten: bron van lijden en gelukzaligheid

Als in *De Stem van de Stilte* staat dat het denkvermogen de vernietiger van het Wezenlijke is en dat we die vernietiger moeten vernietigen, dan ligt het voor de hand dat hier bedoeld wordt op het lagere Manas. In feite is dat iets wat we allen kunnen herkennen.

Stel dat je een prachtig en verheven ideaal hebt waarop je je tracht te richten. Of stel dat je naar een lezing luistert, een spiritueel boek leest of stil in je kamer probeert te mediteren. Wat belet je dit te doen? Waardoor verlies je je concentratie? Dat zijn je gedachten. Dat zijn de gedachten die je ooit zelf in het leven hebt geroepen. Dat kunnen heel triviale gedachten zijn, zoals dat je de was nog moet doen of dat je niet moet vergeten een mail te sturen. Maar het zijn vrijwel altijd gedachten die voortkomen uit en dus in leven geroepen zijn, door de persoonlijke mens, het lagere Manas. Het zijn je eigen, onzelfbewuste kinderen, die terugkeren naar hun 'schepper'.

Het is naar onze overtuiging dit type gedachten, of dit

lagere aspect van onze *mind*, waarop H.P. Blavatsky doelt als ze zegt dat we ons denkvermogen moeten vernietigen. Overigens bedoelt ze dat volgens ons niet in de letterlijke betekenis van het woord, maar meer in de zin dat we moeten leren het te controleren. We moeten zijn *dominantie* tenietdoen, beëindigen.

Als meditatietechnieken voorschrijven dat we moeten ophouden te denken, dan is dat alleen maar waar als ze daarmee het 'Martha-denken' bedoelen: het denken met het lagere Manas. Dat persoonlijke denken vernietigen is echter een haast onmogelijke opgave, vooral als je dat bewust tracht te doen. Dat heeft alles te maken met het feit dat de mens die gedachten zelf heeft geschapen en gevoeld. Elke aandacht die hij eraan geeft, versterkt de gedachte, ook als het een negatieve aandacht is. Dus als hij zich concentreert om iets *niet* te denken, wordt de gedachte waarvan hij vindt dat hij er niet aan moet denken, alleen maar sterker. Hoe meer negatieve aandacht, des te minder controle krijgen we over ons denken en de gedachten. Stel, we proberen te mediteren, maar er zit een vlieg in de kamer. Steeds wordt de aandacht naar die vlieg getrokken. Helpt het dan als je denkt dat je niet aan die vlieg moet denken? Natuurlijk niet. Het helpt enigszins als we als observator onze gedachten gadeslaan, dus vanuit een neutrale houding. Dan voeden we de langskomende gedachten niet, maar veredelen ze evenmin. We stellen er geen alternatief voor in de plaats. Maar als we helemaal opgaan in het verheven gedachtebeeld, ons denken doen samensmelten met dat verheven beeld, merken we de vlieg niet eens op.

Hoe controleren we dus ons denkvermogen? Het antwoord moge paradoxaal klinken, maar het is het denkvermogen dat het denkvermogen moet controleren. Ofwel: het is het hogere Manas dat de leiding moet nemen en meester moet zijn over het lagere Manas.

Het hogere Manas kenmerkt zich door bovenpersoonlijkheid. We moeten zelfbewust bovenpersoonlijke gedachten denken. Dat doen we door te peinzen over universele wetmatigheden, te mediteren op bovenpersoonlijke idealen. We moeten ons verdiepen in het edele in onszelf en in de natuur. We kunnen dat niet doen zonder te denken. Daarom is het denken enerzijds de vernietiger van het edele in ons, maar het is eveneens het pad om dit edele te bereiken. Het is het lagere denken dat ons bindt aan deze vergankelijke wereld. Het is het hogere denken dat ons verbindt met het geestelijke, duurzame leven.

Deze leer verklaart dan ook de eerste twee verzen van de buddhistische Dhammapada, waarin staat:

Alle verschijningsvormen van het bestaande worden voorafgegaan door het denken, hebben het denken als hoogste leider, en zijn uit het denken gevormd. Lijden volgt hem die met onzuivere gedachten spreekt of handelt, zoals het wiel de voet volgt van het dier dat (de wagen) trekt.

Alle verschijningsvormen van het bestaande worden voorafgegaan door het denken, hebben het denken als hoogste leider, en zijn uit het denken gevormd. Geluk volgt hem die met zuivere gedachten spreekt of handelt, zoals zijn schaduw die hem nooit verlaat.⁽¹⁾

Kan het duidelijker en eenvoudiger gezegd zijn? We zijn wat we denken. We zijn altijd het gevolg van onze gedachten. Lijden of gelukzaligheid volgt op gedachten. Het zien van de werkelijkheid volgt dus niet op het ophouden van denken, maar is het resultaat van *juist* denken.

Vernietiging van *Antaskarana*

In de tweevoudigheid van Manas liggen veel van de mysteriën van het menselijke bewustzijn besloten. Het verklaart enerzijds waarom we door ons denken ons niet kunnen verbinden met wat we in het diepste van ons wezen zijn, maar anderzijds ook dat ditzelfde denken de enige mogelijkheid is waardoor we tot die diepste kern kunnen komen! Daarbij is het goed zich te realiseren, dat het lagere Manas de emanatie of het voortbrengsel is van het hogere Manas. Anders gezegd: de werkelijk spirituele mens, het bovenpersoonlijke denkvermogen, is de bron waaruit de persoonlijke mens voortkomt. Het oorspronkelijke denken is zuiver, edel en stralend. En omdat het lagere Manas, de persoonlijke mens, uit het edele denken voortkomt, en daarom in zichzelf de kwaliteiten en mogelijkheden heeft van het zuivere denken, is zelfs de persoonlijk gerichte denker in zijn kern niet kwaad.

Waarom wordt dan toch beweerd dat het lagere Manas het denken vertroebelt of vervuult?

Dat komt omdat het zijn bron is vergeten. Als het is overgelaten aan zichzelf, weet het niet meer waar het vandaan komt. Met andere woorden: de persoonlijke mens, levend in, ja zich volledig vereenzelvigend met het lagere Manas, gaat zichzelf als middelpunt van de wereld beschouwen en kent alleen werkelijkheid en waarheid toe aan de buitenkant der dingen. Die buitenkant kent geen duurzaamheid. Die buitenkant is een illusie, een schaduw van een werkelijker wereld. Daardoor ontstaat in de persoonlijke mens onrust en raakt hij verstrikt in de illusie en verduistert en versluiert hij zijn bewustzijn.

Maar dit is een voorbijgaande fase. Uiteindelijk zal elk mens het illusoire karakter van de wereld der verschijnselen doorzien en in de oorspronkelijke bewustzijnstoestand van zuiver denken, van zuiver Zijn, terugkomen, zij het nu verrijkt met de ervaringen opgedaan in dit en vele volgende uiterlijke levens.

Als een mens zich helemaal heeft verenigd met zijn hogere Manas, kan de brug tussen het lagere en hogere denken vernietigd worden. Die brug wordt *Antaskarana* genoemd. In *De Stem van de Stilte* staat – en we parafraseren enigszins de woorden – dat we dat *Antaskarana* moeten vernietigen.⁽²⁾ In een toelichting zegt mevrouw Blavatsky dat dit *Antaskarana* het lagere Manas is en dat het fungeert als communicatie tussen de persoonlijke mens en het hogere Manas, de Menselijke Ziel.

Wil je doordringen tot je eigen geestelijke kern, dan ligt het voor de hand dat je dit kanaal naar de uiterlijke wereld uiteindelijk moet uitschakelen, want allerlei zintuiglijke gedachten kunnen erdoor gedacht worden en de zoeker naar waarheid afleiden van het doel.

Vijf minuten denken kan het werk van vijf jaar ongedaan maken,⁽³⁾ zo steekt mevrouw Blavatsky ons een hart onder de riem om toch vooral onze gedachten goed te bewaken. In feite is dit iets wat we allen wel kennen. Als we een hele dag overeenkomstig ons meest spirituele en onzelfzuchtige ideaal geleefd hebben, en vervolgens door een vervelend voorval, een beledigende opmerking van een collega bijvoorbeeld, of door een plotselinge irritatie over iets wat maar niet wil lukken, voor een kort moment terugvallen in een persoonlijk denkniveau, dan kan de verdienste van die gehele dag in één keer vernietigd worden. Slechts een enkele gedachte kan dat al bewerkstelligen.

Daarom moeten we ervoor zorgen dat de invloed van het lagere niet de overhand krijgt.

Meester over het denken

Toch zouden we, als we het mededogen als drijfveer in ons leven nemen, ons niet geheel en al los moeten denken van de uiterlijke wereld en er op een bepaalde manier contact mee moeten onderhouden.

Nu kun je zeggen dat, als je die uiterlijke wereld ontstegen bent, het toch ook niet meer nodig is er contact mee te onderhouden. Dat geldt echter alleen als je naar je eigen nirvānische toestand streeft. Maar wil je de vergaarde wijsheid ten dienste stellen van anderen, dan zul je een kanaal open moeten houden, waardoor je met je medemensen kunt blijven communiceren.

In feite doet zich dat al voor bij beginnelingen op het Pad

van spirituele evolutie, want ook zij zullen de taal van hun medemensen moeten blijven spreken, en dus de gedachtebeelden van hun medemensen moeten blijven hanteren. Ze zullen moeten weten wat er in de wereld speelt. En dat kun je alleen maar door gedachten van die wereld te denken. Immers, alles in de mensenwereld is gedachte. De krant lezen is het waarnemen van gedachten. Je op de hoogte stellen van wat er in je stad gebeurt, welke trends er zijn, is het denken van gedachten. Het gaat er echter om dat je niet door die gedachten beheerst wordt.

Daarom, veel beter nog dan vernietigen of het doden van zelfs de lagere gedachten, is dat je er volledig meester over bent. Dat betekent dat ze nooit ongestoord en zonder dat je dat wilt, je bewustzijn kunnen binnenkomen. Bovendien zullen ze altijd gestuurd en beïnvloed zijn door het hogere denken en die karakteristiek overnemen.

Om dit met een alledaags voorbeeld te verduidelijken. Om je werk in de maatschappij te verrichten zul je een aantal dagelijkse gedachten moeten denken. Je zult 's ochtends opstaan, ontbijten, met de fiets, auto of openbaar vervoer naar je werk moeten gaan, enzovoort. Daarvoor moet je veel alledaagse gedachten denken, want ten grondslag aan alle handelingen ligt een gedachte. Maar je hoeft niet door die gedachten beheerst te worden. Als je denkt: ik ga wat eerder van huis, want dan sta ik niet in de file, dan hoef je dat niet geërgerd te denken. Je wordt er niet door beheerst.

Al dit soort gedachten kun je vanuit een persoonlijk motief, maar ook vanuit een bovenpersoonlijk motief denken. In het eerste geval zit steeds het persoonlijke 'ik' in die gedachten. Je doet het steeds voor je eigen persoonlijk gerief, je persoonlijke ambitie, je trots, zelfs je weerzin, of welke andere persoonlijke motivatie dan ook. In het tweede geval doe je het vanuit een achterliggend ideaal van broederschap, liefde en universaliteit.

Je kunt dus al die gedachten op twee manieren denken. Doe je het op een persoonlijke manier, dan ben je min of meer de slaaf van die gedachte. Je kunt niet zonder. Je hebt je er afhankelijk van gemaakt. Doe je het bovenpersoonlijk, dan is die gedachte het hulpmiddel waarvan jij, de leider van het denken, zich bedient, opdat je je taak in de wereld kan doen.

Dit laatste is eigenlijk een toestand van voortdurende meditatie. Op de achtergrond van je bewustzijn is altijd een sterk gedachtebeeld van Universele Broederschap, waardoor alle andere gedachten die je denkt, gekleurd en veredeld worden. Als je dit oefent, zullen de momenten van stille overpeinzing en meditatie ook veel gemakkelij-

ker zijn. Dan sluipt de gedachte dat je de vuilniszak nog moet buitenzetten, of wat je collega van je kleren vindt, niet in je bewustzijn, als je stil je concentreert op een spiritueel of zelfs goddelijk beeld. Je bent meester geworden over je denken.

Deze mentaliteit zal er uiteindelijk toe leiden, dat zelfs als je je zover hebt ontwikkeld dat je de aantrekkingskracht van de spirituele wereld niet meer kunt weerstaan, je toch maatregelen neemt om in deze sfeer te blijven leven, of althans je mededogende invloed hier te kunnen blijven uitoefenen. In het laatste fragment van *De Stem van de Stilte* wordt deze leer uiteengezet. Maar dat is een ander onderwerp, dat we in een ander artikel nader willen uitleggen.

Referenties

1. H.P. Blavatsky, *De Stem van de Stilte*. Vertaling van de oorspronkelijke Engelse uitgave van 1889. Stichting I.S.I.S., Den Haag 1992, 2e druk, blz. 33.
2. H.P. Blavatsky, 'Occultism versus the Occult Arts'. Opgenomen in *H.P. Blavatsky Collected Writings*. 15 delen, The Theosophical Publishing House, Wheaton 1986, 2e druk, deel 9, blz. 256.
3. H.P. Blavatsky, *De Sleutel tot de Theosofie*. Theosophical University Press Agency, Den Haag 1985, zie vooral: hoofdstuk 6-10.
4. Zie ref. 2, vertaling auteur.
5. H.P. Blavatsky, 'The Dual Aspect of Wisdom'. Opgenomen in *H.P. Blavatsky Collected Writings*. 15 delen, The Theosophical Publishing House, Wheaton 1980, 1e druk, deel 12, blz. 309-320.
6. H.P. Blavatsky, *De Gebeime Leer*. 2 delen, Theosophical University Press, Pasadena 1963, deel 1, blz. 124 (oorspronkelijke Engelse paginering).
7. Engelse Wikipedia: "Although thought is a fundamental human activity familiar to everyone, there is no generally accepted agreement as to what thought is or how it is created."
8. A.T. Barker (red.), *De Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett*. Theosophical University Press, Pasadena 1979, blz. 55 (Brief nr. 9 van 8 juli 1881).
9. H.P. Blavatsky, 'Absolute Monism; or, Mind is Matter'. Opgenomen in *H.P. Blavatsky Collected Writings*. 15 delen, The Theosophical Publishing House, Wheaton 1986, 2e druk 1974, deel 9, blz. 16.
10. *Het Evangelie van Lucas* 10:38-42.
11. De *Dhammapada*, Canto 1 (TUP-vertaling).
12. Zie ref. 1, blz. 138-9.
13. H.P. Blavatsky, 'E.S. Instruction No. V'. Opgenomen in *H.P. Blavatsky Collected Writings*. 15 delen, The Theosophical Publishing House, Wheaton 1980, 1e druk, deel 12, blz. 693.
14. H.P. Blavatsky, 'E.S. Instruction nr. 1.' In: *H.P. Blavatsky Collected Writings*. The Theosophical Publishing House, Wheaton 1980, deel 12, blz. 526-529.
15. Zie: brucop.com/millennium/nederlands/topbron.



Theosofische perspectieven op een duurzame economie

We leven in een turbulente tijd. Economie is wereldwijd een gevaarlijke bron van onrust en onbalans. Welke uitgangspunten geven zicht op een economie waarin harmonie, rechtvaardigheid en duurzaamheid vanzelfsprekend zijn? Hoe kan economie iedereen ten goede komen? Een theosofische verkenning.

Economie betekent zoiets als huishoudkunde. Ons eigen huishouden is een heel kleinschalig voorbeeld waar we ons alles bij voor kunnen stellen. Maar het maakt altijd deel uit van een groter perspectief: de wereld om ons heen. De wereldeconomie vertoont echter beduidend meer turbulentie dan een gemiddeld huishoudboekje. Economen en politici van allerlei signatuur vertellen ons al decennia hoe dat komt en wat we zouden moeten doen. Maar veel van hun ideeën blijken te beperkt en hun prognoses worden zelden bewaarheid. Vanuit de Theosofia is het interessant om ons een aantal kernvragen te stellen. Waarom is economie wereldwijd zo'n gevaarlijke bron van onrust en onbalans? Welke uitgangspunten geven zicht op een economie waarin harmonie, rechtvaardigheid en duurzaamheid vanzelfsprekend zijn? Hoe kunnen we naar zo'n stabiel economisch stelsel toewerken? Kortom: hoe kan economie *iedereen* ten goede komen?

Van een klein naar een groot huishoudboekje is het onderscheid in schaal eenvoudig te maken: particulieren, verenigingen, kleinere bedrijven, gemeenten, multinationals, ngo's, landen, economische machtsblokken. Vrijwel al deze vormen van samenwerking verhouden zich hiërarchisch tot elkaar. Zo'n structuur vinden we in de hele natuur terug. Het begrip hiërarchieën staat dan ook in de Theosofia bekend als het derde Juweel van wijsheid: iedereen en alles maakt deel uit van iets groters en is samengesteld uit kleinere delen. Samenwerking is in een hiërarchie realiteit: een taakverdeling gestructureerd naar ontwikkelde capaciteiten, geworteld in het feit van onderlinge afhankelijkheid. De Natuur is schitterend. Maar in een hiërarchie van (groepen) mensen bepaalt het uiteindelijke motief van ieder mens of de samenwerking het algemeen belang dient. In het huidige economische wereldbeeld staat het eigen (groeps) belang nog altijd voorop.

Kerngedachten:

- » In een gezonde, rechtvaardige staat is niets overdadigs.
- » Een economie gebaseerd op gelijkwaardigheid, geestelijke groei en reïncarnatie functioneert altijd ten bate van het geheel en nooit ten koste van anderen.
- » Genoeg is het beste.
- » Als je ergens niet aan werkt, bereik je het ook nooit.

Welk ideaalbeeld hanteren we?

Voordat we de turbulente wereldeconomie als geheel be- zien, kunnen we als voorbeeld kijken naar de economie van een (willekeurig) land. Hoe zou deze er idealiter uitzien? Is het de schijnbaar praktische, maar materiële visie hoe je het landelijke huishoudboekje gezond houdt? Dus een bewuste focus op uiterlijke zaken als de staatskas, werk- gelegenheid, koopkracht, grondstoffen, vraag en aanbod, politieke stabiliteit. Kortom, alle bekende onderwerpen. Of stellen we bij het vormen van dit ideaalbeeld immateriële waarden voorop? De universele beginselen, het inspireren- de hart van de samenleving. Wat is er bijvoorbeeld nodig voor een rechtvaardige samenleving? In onze woelige tijd een zeer actuele vraag. Plato, de nog altijd actuele Wijze, stelde al bijna 2400 jaar geleden die vraag ook centraal. In het begin van zijn bekende dialoog *De Staat* geeft hij op heel eenvoudige wijze aan wat een staat (economisch) nodig heeft om rechtvaardig te kunnen functioneren — en waarom.⁽¹⁾ Dit zegt Plato als basis, kort samengevat:

- We kunnen niet alles zelf, en daarom moeten we een beroep doen op anderen.
- Omdat we dus allerlei dingen met elkaar moeten regelen, gaan we samenwerken in een verband (stad, staat, economie).
- Als iedereen doet waar hij goed in is, werkt dat het beste.
- In een gezonde, rechtvaardige staat is niets overdadigs.
- Als mensen ontevreden worden, krijg je een ‘ontstoken’ staat, met dingen die niet meer dienen voor wat mensen echt nodig hebben.

Deze uitgangspunten sluiten nauw aan op onze kernvraag over een economie waarin harmonie, rechtvaardigheid en duurzaamheid vanzelfsprekend zijn. Het beeld van Plato kunnen we aanvullen met drie theosofische basisgedachten:

1. Iedereen en alles is onlosmakelijk met elkaar ver- bonden. Broederschap is een feit in de Natuur. Een economie – klein of groot – gebaseerd op gelijkwaar- digheid functioneert altijd ten bate van het geheel en nooit ten koste van anderen.
2. Groei van bewustzijn: het ontwikkelen van onze spi- rituele vermogens is onze *core business*. Economische groei is goed als het deze core business ondersteunt.
3. Groei van bewustzijn vindt plaats door in cyclische perioden van manifestatie ervaring op te doen: de wet van wederbelichaming of reïncarnatie. De consequen-

tie hiervan is onder meer dat wat we in dit leven aan uiterlijke, materiële zaken verzamelen, nooit kunnen meenemen naar volgende levens.

We zien in deze drie gedachten in feite de geestelijke, mentale en lichamelijke kant van de samenleving als le- vende eenheid.

Genoeg is het beste

In een gezonde, rechtvaardige staat is niets overdadigs, zegt Plato. Het feit dat Plato met *De Staat* ook een ana- logie wil duiden tussen de maatschappij en de individue- le mens,⁽²⁾ geeft deze uitspraak een bijzonder perspectief. *Genoeg is het beste*. Als we naar de materiële positie van landen of van individuen kijken, is dit voor ons ideaalbeeld een aantrekkelijke gedachte. We zien al eeuwenlang op kleine en grote schaal grote materiële verschillen tussen (groepen) mensen. ‘Arm en rijk’ is een begrip dat ouder is dan de economische verhoudingen tussen rijke geïn- dustrialiseerde landen en ‘derdewereldlanden’. *Genoeg is het beste*, waarbij de één niets te veel heeft en de ander niets tekortkomt, is een rechtvaardige gedachte die uitgaat van gelijkwaardigheid én samenwerking.

Genoeg is natuurlijk een relatief begrip. Ieder mens er- vaart dat telkens weer anders. Maar als we steeds meer willen, of steeds meer nodig denken te hebben, dreigt de ‘ontstoken’ staat van Plato. Dat beeld gaat zeker ook op voor de individuele mens. En bij die ontstoken of zieke staat waarschuwt Plato in één adem voor de gevolgen. Wanneer mensen ‘zich overgeven aan de ongelimiteerde jacht op méér en ze zich niet meer beperken tot wat je echt nodig hebt’, komt er oorlog, zo laat Plato Socrates concluderen in *De Staat*.⁽³⁾

Wat is genoeg? Uiteraard is er verschil tussen eerste levens- behoeften en luxegoederen. Die eerste levensbehoefte moeten we veilig kunnen stellen voor iedere wereldbur- ger. Schoon water en voldoende voedsel is haalbaar in een wereld waarin we dat als ideaal voor ogen hebben en vreedzaam willen samenwerken. Er is wereldwijd gezien ruim voldoende voedsel en water beschikbaar. Het *kan*. We kunnen ons denkvermogen beter leren gebruiken – bewust, met onze vrije wil – om te werken aan zo’n betere wereld. Idealisme is niet naïef, zoals pessimisten soms be- weren. Persoonlijke begeerte kunnen we transformeren tot bovenpersoonlijke begeerte naar een maatschappij die is gebaseerd op samenwerking ten bate van de totaliteit. Dan zullen we ook vanzelf overdaad herkennen en vermijden.



We zijn op alle vlakken van het leven met elkaar verbonden: geestelijk, mentaal en stoffelijk. Geestelijke en mentale disharmonie produceren vaak veel meer lijden dan alleen stoffelijke disharmonie. Denk bijvoorbeeld aan het verwoestende effect van wantrouwen en haat tussen sommige bevolkingsgroepen.

Natuurlijk vindt de actualiteit van terreur – waar veel mensen religieuze motieven achter zien – haar oorsprong in het onvermogen van generaties mensen om de essentiële

En we hoeven daarbij onze eigen karaktertrekken zeker niet te verloochenen. Voor een harmonieuze individuele ontwikkeling moet alle ruimte bestaan. Maar dan wel ten behoeve van de gehele maatschappij, het hele land of beter nog: de hele wereld. Als iedereen doet waar hij goed in is – wat bij zijn huidige karakter past – werkt dat het beste, zegt Plato ook.

Harmonie

De begrippen harmonie, rechtvaardigheid en duurzaamheid staan niet vooraan in het vocabulaire van onze zakelijk ingestelde medemens. Toch is het een illusie om te denken dat meer omzet en meer winst altijd noodzakelijk zijn om je zakelijk te kunnen handhaven. Waar richt de zakenman zich bijvoorbeeld op? Producten die alleen de hebzucht bevredigen of producten die meer noodzakelijk zijn? De handelaar in hebzucht zal het op de lange termijn altijd moeilijker hebben.

Harmonie is een begrip dat voortvloeit uit het uitgangspunt van Eenheid en dat we terugvinden in de wet van herstel van evenwicht: karma. Deze wetmatigheid van oorzaak en gevolg noemen we in de Theosofia het tweede Juweel van wijsheid. De samenleving is het product van al onze gezamenlijke gedachten. Een evenwichtige economie functioneert pas ten bate van het geheel (harmonieus, duurzaam) als er – naast een efficiënte en eerlijke verdeling van geld, diensten en goederen – ook een ethisch besef is van hoe we dienen om te gaan met onze medemensen (de mensenrechten) en de aarde als ons leefgebied (een verantwoord milieubeleid).

gelijkwaardigheid in elkaar te herkennen en zich niet inferieur of superieur aan de ander te beschouwen. Het geweld is daarvan een uitvloeisel.

In het verlengde van dit beeld is de huidige economische onrust en onbalans in de wereld te verklaren. Kijk naar de materialistische zelfzucht, de persoonlijke begeerten die mensen massaal en intensief voeden met opportunisme, agressieve reclametechnieken en het in allerlei vormen stimuleren van competitiegedrag. Mensen krijgen slechte voorbeelden overvloedig aangereikt, en het zijn vooral de zwakke denkers die daar gevoelig voor zijn. De gevolgen zijn voorspelbaar. Het promoten van de persoonlijkheid ondermijnt altijd het voedsel, de tijd en de ruimte voor bovenpersoonlijke gedachten, voor het kijken langs de persoonlijkheid naar de geestelijke essentie en de schoonheid van het leven.

Nieuw evenwicht

De morele, psychische en economische schade die we hierdoor met z'n allen aanrichten is enorm. Hoeveel geld en hoeveel leed is er niet in het spel als we praten over opportunisme, corruptie en misdaad? Natuurlijk is er een glijdende schaal van mensen die 'een beetje sjoemelen' met eerlijkheid en rechtvaardigheid tot mensen die we keiharde criminelen noemen — zeker ook die met de 'witte boorden'. Maar stel je eens voor – als oefening in een ideaalbeeld – een zorgzame, broederlijke wereld zonder corruptie en criminaliteit! Het is uiteraard niet te becijferen, maar er zou financieel wereldwijd een enorme rust ontstaan en er zouden miljarden beschikbaar ko-

men om de meest uiteenlopende positieve projecten te beginnen. De werkgelegenheid zou daardoor stijgen, hoewel velen zich wel zouden moeten omscholen. Veel menselijke intelligentie en tijd zouden positiever worden geïnvesteerd. De wereld zou een nieuw economisch evenwicht zoeken, maar duidelijk zou zijn dat ‘genoeg’ absoluut in alle opzichten winstgevend is.

Wat moeten we doen voor een duurzame en rechtvaardige economie? Is zo'n ideaalbeeld zonder misdaad niet te ver van de realiteit? Als je ergens niet aan werkt, bereik je het ook nooit. Je kunt *het ideaal elke dag leven*. Streven naar een betere wereld is een ideaal dat rechtstreeks voortvloeit uit de grondgedachte van de Theosofia dat iedereen en alles onlosmakelijk met elkaar verbonden is. Broederschap is een feit in de Natuur en mededogen is de meest universele *currency*, om in economische termen te spreken.

Waar *arm en rijk* nu zowat synoniem zijn met *verwaarlozen en verwennen*, kunnen we de kloof tussen arm en rijk helpen dichten door de genoemde basisgedachten voor een duurzame en rechtvaardige economie eens los te laten op onszelf. Een praktische oefening is ons een beeld te vormen van de consequenties van deze gedachten voor alle economische en maatschappelijke raderen waarbinnen we ons begeven. Wat kopen we eigenlijk zelf allemaal, en waarom? Hoe beïnvloedbaar zijn we in ons gedrag, in welke mate zijn we ons bewust van de denksferen waarin we ons begeven? Bedenk dat elke wereldburger zich deze vragen kan stellen en zie hoe nauw dit is verbonden met de turbulente wereldeconomie en dus, hoezeer elk mens mee kan bouwen aan een rechtvaardige samenleving.

Is er genoeg?

In de uiterlijke natuur zien we veel voorbeelden van voor mensen rampzalige gebeurtenissen, zoals perioden van droogte of wateroverlast in bepaalde gebieden. Ja, er zijn tijden en plaatsen waarin grote tekorten kunnen ontstaan aan eerste levensbehoeften. Maar zeker in deze tijd hebben we wereldwijd de mogelijkheid om daar iets aan te doen, om effectief hulp te bieden.

Is er dan uiteindelijk – materieel gezien – per definitie genoeg op deze planeet, zonder dat het overdadig wordt? Ja, als we niet aan materiële welvaart hechten; nee, als we ons identificeren met onze uiterlijke bezittingen.



Een keten van kleinere supermarkten in Engeland, die ethische standaarden hanteert op het gebied van inkoop en energieverbruik.

Als we onze geestelijke potenties ontdekken, komen we misschien tot de ontdekking dat we steeds meer wilden omdat we in feite bang waren om in onze begeerte teleurgesteld te worden, dat onze materiële en maatschappelijke positie achteruit zou gaan, dat er voor ons niet genoeg zou zijn. In wezen waren we dan bang het leven te verliezen, omdat we het perspectief van bewustzijn dat zich leven na leven verder kan ontwikkelen, niet herkennen. Niet voor niets geldt wederbelichaming of reïncarnatie in de Theosofia als het eerste Juweel van wijsheid. De mens is in essentie bewustzijn. Elk leven is een stapje verder in het proces om steeds meer van de mogelijkheden van ons bewustzijn tot uitdrukking te brengen.

Maar hoe ver we in onze ontwikkeling zijn, maakt in wezen niet uit. Als we maar niet stilstaan. Economisch samenwerken aan een betere wereld betekent dat niemand tekort hoeft te komen. Er is echt genoeg — tenzij we de gulzige consument blijven uithangen. Materiële welvaart werkt net als communicerende vaten: als er ergens een overschot is, is er elders een tekort. Alleen al het inzicht dat bij minder verschillen in welvaart er ook minder afgunst en minder angst voor verlies zal zijn – en daarmee minder geweld en minder misdaad – kan een positieve keten van oorzaken en gevolgen op gang brengen.⁽⁴⁾

Happiness economics

Dit voorjaar schonk de VPRO in het tv-programma ‘Tegenlicht’ aandacht aan de *Happiness economics*. Onder de titel ‘Rendement van Geluk’ vroegen de samenstellers

zich af wat er gebeurt als werken en samenleven op andere waarden worden gebaseerd dan op cijfermatig rendement en persoonlijk voordeel. Hoe kun je welzijn en geluk veroorzaken, en wat is daar dan weer het rendement van? Dat is precies wat ‘happiness economics’ wil aantonen. Hoe stel je niet de winst van een onderneming centraal maar juist de betekenis voor de samenleving, de arbeiders en de lokale omgeving?⁽⁵⁾

In het programma wordt de Amerikaanse ondernemer Aaron Hurst genoemd als de motor achter een revolutie binnen het bedrijfsleven: de zoektocht naar de betekenis van een bedrijf. Zo begon Greyston Bakery in New York met het bakken van brownies voor Ben Jerry’s. De werknemers zijn voormalige drugsdealers, daklozen en prostituees uit de verpauperde omgeving, die zo de kans krijgen een nieuw leven op te bouwen.

Het is een prachtig voorbeeld van een idealistisch initiatief, dat laat zien hoe mensen vanuit een kansarme positie kunnen groeien naar een situatie waarin zij gelukkig zijn, omdat ze een positieve bijdrage aan de samenleving geven. Natuurlijk zijn er nog veel meer initiatieven die de wereld beter, blijer en economisch duurzamer maken. Er komen bijvoorbeeld steeds meer milieuvriendelijke en biologisch geteelde producten. Zo kunnen idealen vorm krijgen.

Fluwelen revolutie

Overheden, bedrijven, ngo’s en particulieren kunnen elkaar stimuleren om te werken aan een harmonische, rechtvaardige en duurzame economie. De universele gedachten over het hoe en waarom van samenwerking zijn niet nieuw, zou Plato zeggen. Onze huidige technische mogelijkheden om dat mondiaal aan te pakken zijn dat wel. We hebben de kennis en de capaciteiten. Velen hebben ook de spirituele visie hiervoor. Kortom, in deze tijd, waarin ook zoveel financieel wangedrag aan de kaak wordt gesteld, is een fluwelen revolutie naar een duurzame economie geen utopie meer. Voor Stichting I.S.I.S. heeft Ben Landsbergen uitgebreid onderzocht hoe zo’n omwenteling in onze huidige maatschappij gestalte zou kunnen krijgen. Op welke waarden en systemen is de economie nu gebaseerd? Wat zou er allemaal moeten en kunnen veranderen? Hoe zou zo’n transitie vorm kunnen krijgen? Op de website van Stichting I.S.I.S. is binnenkort zijn studie *Onze huidige economische orde voorbij* gratis te lezen/downloaden. Zie kader.

De conclusie van de theosofische verkenning in dit artikel is in elk geval dat alles begint met de economie van ons eigen denken. Materieel gezien hoeft in principe niemand

te lijden in deze wereld. In het huishoudboekje van onze gedachten moeten we de bovenpersoonlijke, spirituele gedachten in grote hoeveelheden willen inkopen. Dat kan voordelig, want ze zijn gratis. En de persoonlijke gedachten vol ‘eigen voordeel’ moeten we lozen in de bak ‘restafval’, zodat ze geen deel meer uitmaken van ‘handelswaar’. Dit kost ongetwijfeld enige inspanning. Maar de beloning is een betere wereld!

Publicatie *Onze huidige economische orde voorbij*

Binnenkort verschijnt de publicatie *Onze huidige economische orde voorbij. Analyse van de materialistische en contouren van een spirituele economie*, geschreven door Ben Landsbergen. Op welke uitgangspunten is onze huidige economische orde gebaseerd? De publicatie start met een kritische analyse van de ideeën achter enkele kernbegrippen uit de economie: schaarste en bezit, grenzenloze groei, concurrentie, vrije markt en marktevenwicht, productiefactoren, prijs en prijsmechanisme, en geld. Deze begrippen worden tevens vanuit de Theosofie belicht. Een apart hoofdstuk behandelt de contouren van een spirituele samenleving, en dus ook van een economie gebaseerd op theosofische uitgangspunten.

Dit boek is binnenkort gratis te downloaden van de website van Stichting I.S.I.S. Van deze publicatie zal een beperkt aantal exemplaren in druk verschijnen en bij Stichting I.S.I.S. verkrijgbaar zijn.

Referenties

1. Plato, *Het bestel, Politeia*, in de vertaling van Hans Warren en Mario Molegraaf, 9e druk, Prometheus, Amsterdam 2016, blz. 71-78 (365-374 Plato-paginerings).
2. Zie ref. 1, blz. 430.
3. Zie ref. 1, blz. 78.
4. Zie ook: R. Wilkinson and K. Pickett, *The Spirit Level – Why Equality is Better for Everyone*, Penguin, Londen 2010.
5. Zie www.tegenlicht.vpro.nl Afleveringen 2015-2016 ‘Rendement van geluk’.



Hoe een woestijn tot bloei komt: het zaaien van gedachtezaden

Er is een nauwe analogie tussen woestijngrond waarin plantenzaden liggen te wachten op geschikte omstandigheden om zich te uiten, en ons denkvermogen. Wat kunnen we in deze wereld bereiken als we *bewust* leren te zaaien?

Op een van de droogste en warmste plekken op aarde, de *Death Valley* in de Verenigde Staten, kon dit voorjaar een bijzonder fenomeen bewonderd worden. In de vallei waar ooit de hoogste temperatuur op aarde is gemeten (58 graden Celsius) en het voor planten bijzonder lastig is om te overleven, was vanaf februari een kleurige zee van miljoenen goudkleurige, paarse, roze en witte woestijnbloemen te zien. Hoewel er in het relatief vochtige voorjaar elk jaar wel wat bloemen opkomen, komt het slechts een aantal keer per eeuw voor dat er massaal zoveel bloemen (en van zoveel verschillende soorten) opbloeien.⁽¹⁾ De *Death Valley* is niet de enige plek op aarde waar dit plaats kan vinden. Ook in de Atacama-woestijn in Chili ontstonden, dankzij hevige regenval, vorig jaar in november enorme velden vol bloemen.

Dit prachtige verschijnsel heeft een grote aantrekkingskracht. Insecten zoals vlinders voeden zich met de nectar van de bloemen. Maar ook mensen komen erop af om van de bloemen te

genieten. Het roept ook veel vragen en verwondering op. Hoe kan uit iets zo ogenschijnlijk levenloos plotseling zoveel leven ontstaan? Waar komen al de bloemen vandaan en waarom komen ze pas een paar maanden na de regen op en niet gelijk erna?

Tijdens de zoektocht naar antwoorden op deze vragen kwam de redactie op een interessante analogie. Wat blijkt? Wij mensen passen dezelfde strategie toe als deze bloemen, in ons denken. Alleen omdat wij mensen zijn, en dus kunnen denken, doen we dit (on)zelfbewust.

De woestijn is lang niet zo levenloos als vaak gedacht wordt. In de kale grond zit een enorme hoeveelheid zaden opgeslagen. Deze zaadbank, met zaden die soms al tientallen of honderden jaren eerder geproduceerd zijn, blijft sluimeren totdat de omstandigheden voor de zaden geschikt zijn om te ontkiemen, te bloeien en weer nieuwe zaden te produceren. Deze wezens, de planten, brengen dus het grootste deel van hun leven door in de grond, hun voedingsbodem.

Kerngedachten:

» Wij zijn het zelf die onze gedachten kracht geven. Onze aandacht is vergelijkbaar met het regenwater in de woestijn.

» Bij het delen van onze gedachten planten we een zaadje in de voedingsbodem van anderen.

» Het is onze verantwoordelijkheid om door mededogende gedachten de 'menselijke woestijn' tot bloei te laten komen.

Er is een aantal flinke buien voor nodig om de zaden, die goed beschermd zijn tegen extreme droogte, te laten ontspruiten. Door het El Niño-effect is dat afgelopen winter gebeurd; daardoor heeft het bovengemiddeld veel geregend. Het water spoelt de beschermende laag van het zaad waarna het ontkiemen kan beginnen. Wat bijzonder is, is dat de regenbuien al in september en oktober van 2015 optraden.⁽¹⁾ Dus ruim voordat de planten bloeien. De planten groeien langzaam ondergronds en blijven klein tijdens de wintermaanden. Pas in het vroege voorjaar als de temperatuur wat hoger wordt, beginnen ze explosief te groeien en investeren ze hun energie in bloemen en zaden. Die zaden sluimeren weer in de voedingsbodem totdat de geschikte omstandigheden zich weer voordoen. Bij ons mensen vindt een vergelijkbaar proces plaats wanneer wij denken. In de vorige *Lucifer* is er ook al over geschreven in het artikel over het behoud van idealen,⁽²⁾ alsmede het artikel over reïncarnatietherapie.⁽³⁾ Gedachten zijn elementalen, primitieve levende wezens. Wanneer wij denken, trekken we deze wezens aan. We voeden ze met onze aandacht. En we kunnen ze ook weer laten sterven door ze geen aandacht te geven. Dit gebeurt wanneer we onze aandacht op iets anders richten.

Voor deze wezens is ons denkvermogen de voedingsbodem waarin ze kunnen overleven. Zoals de zaden in de grond van de woestijn overleven, zo kunnen gedachten sluimerend in ons denken voortbestaan.

Hoe merken we dit in ons denken?

We kennen allemaal wel de situatie dat je uit het 'niets' ergens aan moet denken of ergens over droomt zonder dat je er een directe aanleiding voor kent. Je moet aan iemand denken die je al jaren niet gezien hebt of je hebt dat irritante deuntje in je hoofd dat je drie maanden eerder op de radio hebt gehoord. Dit zijn zo van die gedachten waar je al die tijd sluimerend een band mee hebt gehad. Je was je er niet bewust van dat je ze nog had. Soms was je ervan overtuigd dat je een gedachte over iets of iemand al lang los had gelaten maar blijktbaar was er nog steeds een aantrekkingskracht tot die gedachte.

De omstandigheden in de voedingsbodem zijn geschikt en de gedachte begint zich te manifesteren. Als we de gedachte nu voldoende aandacht geven dan kan deze verder groeien en opbloeien. Onze aandacht is vergelijkbaar met het regenwater in de woestijn. Zonder deze aandacht hebben gedachten niets te zeggen. Wij zijn het zelf die de gedachte kracht geven. Dat daar een flinke verantwoordelijkheid bij komt kijken spreekt voor zich.

Ons denken een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid

Wanneer we veel waarde hechten aan een bepaalde gedachte of het belang ervan inzien voor de mensen om ons heen, dan delen we die graag door haar uit te spreken of op te schrijven. Als de ontvanger een juiste voedingsbodem blijkt te zijn en de gedachte omarmt zal die gedachte meer energie krijgen en krachtiger worden. Echter ook als de ontvanger negatief tegenover de gedachte staat maar deze niet loslaat wordt deze, weliswaar vanuit een tegengesteld perspectief, gevoed. Het kan ook dat de ontvanger volslagen onverschillig staat tegenover de gedachte. De gedachte kan dan niet aarden.

Een collega kan bijvoorbeeld tijdens de lunchpauze het verloop van een spannende voetbalwedstrijd uitleggen, maar als je totaal niet geïnteresseerd bent in die sport, zullen de gedachten niet aarden en zal het lastig blijken om het verhaal na te vertellen. Echter, wanneer je zeer geïnteresseerd bent in filosofie, zal een recensie van een nieuw filosofisch boek je aandacht trekken in de krant, waarna je dit helemaal wilt lezen, terwijl je collega als fanatiek sportliefhebber dat artikel misschien overslaat of niet eens opmerkt.

Zo kan een voedingsbodem voor bepaalde gedachten groeien. Op kleine schaal doen we dit continu door gesprekken in families, op scholen of in groepen vrienden. Bij het delen van onze gedachten planten we als het ware een zaadje, de gedachte, in de voedingsbodem van anderen, wanneer zij daar voor openstaan. We kunnen het dus zien als het zaaien van gedachten. We komen deze gedachte ook tegen in de Bijbel.

Zie, een zaadzaaier ging uit om te zaaien. En bij het zaaien viel een deel langs de weg en de vogels kwamen en aten het op. Een ander deel viel op de steenachtige plaatsen, waar het niet veel aarde had, en terstond schoot het op, omdat het geen diepe aarde had, maar toen de zon opkwam, verschroeiende het en omdat het geen wortel had, verdorde het. Een ander deel viel op de dorens en de dorens kwamen op en verstikten het. Een ander deel viel in goede aarde en het gaf vrucht, deels honderd-, deels zestig-, deels dertigvoudig. Wie oren heeft, die hore! (*Mattheüs 13:3-9*)

Een plaats waar heel bewust werd omgegaan met het zaaien van gedachten was Point Loma in de Verenigde Staten. Van 1900 tot 1942 leefden hier duizenden mensen bij elkaar onder leiding van Katherine Tingley en later Gottfried de Purucker. In Point Loma werd veel aandacht

besteed aan het trainen van het denkvermogen van kinderen vanaf een jonge leeftijd. Centraal hierin stonden gedachten over mededogen en universele broederschap. Door kinderen vanaf jonge leeftijd deze idealen mee te geven en ze te leren deze in de praktijk toe te passen ontstaat een krachtige voedingsbodem voor deze gedachten. En dat is wat in Point Loma gebeurde. Eenmaal volwassen, reisden veel van deze kinderen later de hele wereld over en verspreidden daarmee de mededogende idealen uit het theosofische gedachtegoed.

Hoe gaat dat dan: dat zaaien vanuit een theosofisch centrum?

Het zaaien van gedachten is eigenlijk niets meer dan het verhaal van een zender en een ontvanger. Het delen van een gedachte kunnen we beschouwen als het zenden van een stukje informatie. Wanneer iemand de informatie oppikt omdat hij/zij hier affectie mee heeft (een reeds opgebouwde band) dan spreken we van een geschikte voedingsbodem bij een ontvanger. Omdat deze bodem vruchtbaar is maakt de gedachte iets wakker bij de ontvanger. Er ontkiemt iets in het bewustzijn van de ontvanger. Net als het zaad in de woestijn was de gedachte al aanwezig, zij het latent, slapend. Het ontkiemen of ontwaken van die gedachte, leidt tot een handeling. Wanneer de handeling vaker uitgevoerd wordt, wordt de achterliggende gedachte

steeds meer gevoed. Er ontstaat een gewoontepatroon en uiteindelijk wordt het gewoontepatroon ingebed in het karakter. Wanneer gedachten op vruchtbare voedingsbodems terechtkomen kunnen deze ook daar weer opbloeien. Ook bij deze ontvangers zal er iets ontwaken en zullen zij naar aanleiding van de gedachte gaan handelen. Het is onze verantwoordelijkheid om zorgvuldig en krachtig te zaaien. We dienen bewust na te denken waarbij we zo veel mogelijk de zelfzuchtige persoonlijke gedachten loslaten en ons richten op de zo belangrijke mededogende bovenpersoonlijke gedachten die de wereld vandaag de dag zo goed kan gebruiken. Zo creëren we een prachtig zaaiplan waaruit, wanneer de tijd er rijp voor is, Universele Broederschap ineens kan ontkiemen, en de ‘menselijke woestijn’ zal dan weer in bloei staan.

Referenties

1. <http://www.nps.gov/deva/learn/nature/wildflowers.htm>.
 2. H. Bezemer, ‘Waarom raken mensen hun idealen kwijt?’ Artikel in *Lucifer, de Lichtbrenger*, jaargang 38, februari 2016, nummer 1, blz. 11.
 3. R.L. Goor, ‘Wat gebeurt er bij reïncarnatietherapie?’ Artikel in *Lucifer, de Lichtbrenger*, jaargang 38, februari 2016, nummer 1, blz. 18.
-



De *Death Valley* in kortstondige bloei.

Uw Vragen

Verspreiden van Theosofie

Geachte Redactie,

De doelstelling van uw stichting I.S.I.S. is: de Theosofie zo veel mogelijk onder de mensheid verspreiden. Een nobel streven, ben ik het helemaal mee eens! Alleen ... hoe moet ik dat duidelijk maken aan mijn omgeving? Want enerzijds mag de Theosofie iemand nooit worden opgedrongen, maar anderzijds willen theosofen wél dat iedereen ervan op de hoogte is. Mijn ervaring is echter dat ik herhaaldelijk tegen een muur van onwil, onbegrip en desinteresse oploop, zodra ik probeer uit te leggen waarom iets gaat zoals het gaat. Vooral tijdens gesprekken over gangbare of actuele onderwerpen, merk ik dat iedereen zit vastgeroest in zijn eigen opvattingen en vooroordelen. Niet vreemd uiteraard, gezien de verschrikkelijke puinhoop in de wereld. Maar het ergst vind ik nog wel dat het invloed heeft op de communicatie tussen bijvoorbeeld mijn man en mij.

Het minste wat je kunt doen is iemand eens een keer meevragen naar een lezing (heb ik meer dan eens gedaan) of een artikel in de *Lucifer* laten lezen (ook gedaan), toch? Soms laat ik ook wel eens een *Lucifer* 'per ongeluk' op een tafeltje liggen, in de hoop dat eventueel bezoek er nieuwsgierig naar wordt. Allemaal manieren overigens die u als organisatie min of meer ook hanteert en waarvan u eveneens hoopt dat daardoor steeds meer mensen de weg naar de Theosofie weten te vinden. Ik bedoel maar, zelf ben ik ruim 25 jaar

geleden met de Theosofie in aanraking gekomen via een lezingenfolder die in de bibliotheek lag en waardoor in één klap al mijn vermoedens omtrent allerlei levensvragen werden beantwoord. De logica ervan kon ik onvoorwaardelijk accepteren.

Dus zit ik vervolgens met de vraag: ben ik mijn familie/kennissenkring qua inzicht nu als het ware voorbijgestreefd? (Niet arrogant bedoeld!)

Want gevolg daarvan is wel dat ik tegenwoordig tijdens een verjaardag of andere (familie)bijeenkomst met kromme tenen aan de vaak clichématige gesprekken deelneem, maar hui-verig ben om meteen mijn vermeende theosofische wijsheden ertussen te gooien. Terwijl ik zo graag zou willen dat ik eens met iemand op 'hetzelfde spoor' zit; zonder mij een 'roepende in de woestijn' te voelen. Ongetwijfeld betreft het hier een gevalletje-karma en pak ik het kennelijk verkeerd aan ... Kunt u mij een richtlijn geven?

Antwoord

Het probleem dat u signaleert doet zich zeker niet bij u alleen voor. Iedereen die oprecht de Theosofia bestudeert en tracht die toe te passen, merkt vaak de enorme discrepantie tussen wat de wereld zou moeten zijn en wat die nu is. Dat kan een gevoel van onmacht en droefheid geven. In feite is het een toestand van beproeving.

We moeten ons goed realiseren dat de omgeving waarin we leven een gevolg is van de oorzaken die we zelf geschapen hebben. De mensen met wie we omgaan, zijn oude vrienden of vijanden uit vorige levens. We hebben

er zelf voor gekozen met hen om te gaan. Ofwel, we zitten niet voor niets in onze omgeving. Als je je er bewust van bent dat je familie, je burens, je collega's en al die anderen met wie je omgaat, met jou een verleden delen, dat jullie gezamenlijk oorzaken hebben geschapen en dat je daarom bij elkaar bent, dan ga je heel anders tegen hen aankijken. Het zijn je medepelgrims. Je bent waar je bent, mede dankzij hen. Als je een andere visie op het leven gaat ontwikkelen dan de mensen met wie je leeft, mag je niet verwachten dat zij die onmiddellijk zullen volgen. Als je de Theosofia bestudeerd hebt, weet je dat alle edele vermogens in ieder van ons zitten, ook in diegenen bij wie je die nu wellicht niet ziet.

In feite moet je dan *Kshanti* beoefenen. *Kshanti* is een van de *pāramitā's* (verheven deugden). Het kan omschreven worden als *het geduld dat door niets gestoord kan worden*. Wees wie je weet dat je moet zijn. Leef in elke omstandigheid je eigen verheven spirituele ideaal. Dat heeft een aantal effecten. Ten eerste zul je bemerken dat vaak achter de oppervlakkigheid van anderen een diep verlangen naar geestelijke waarheid schuilt. Die oppervlakkigheden zijn wellicht het gevolg van twijfel of men ooit een zinvol, spiritueel leven kan leiden. Probeer achter het uiterlijk van mensen te kijken. Probeer ze aan te spreken op hun geestelijk ideaal, dat ieder van ons heeft. Dat roept een besef van mededogen op. Toen Gautama onder de *Bodhiboom* verlichting bereikte, ontstond bijna gelijktijdig een enorm groots besef van mededogen voor de grote massa mensen die in onwetend-

heid verkeerde en daardoor zo veel lijdens over zich afriep. Dat mededogen moeten we proberen te ontwikkelen. Verder zal, als je leeft vanuit je ideaal, je in eerste instantie verbazing of verwondering opwekken, tenminste als dit ideaal niet een bevlieging is maar werkelijk doorvoeld is. Dan zullen mensen vragen naar je visie op het leven. Hoe komt het dat je niet meedoet aan negativiteit, anders aankijkt tegen de dood, begripvol bent ten aanzien van talloze vraagstukken. Je bent althans iets van de Theosofia geworden en dat straalt je uit.

Ten derde is het zo dat als je zelf van bewustzijn verandert, je ook gelijkgestemden zult gaan ontmoeten. Je blikveld wordt groter. Sommige mensen verdwijnen uit je leven; andere komen daarvoor in de plaats.

We moeten zeker niet onze theosofische ideeën voor onszelf houden, maar we zijn ook geen predikers die mensen trachten te overtuigen. Als we in ons gedrag laten zien dat de Theosofia ons geïnspireerd heeft en ons leven op een hoger plan heeft gebracht, werkt dat veel beter dan als we mensen de Theosofia door de strot proberen te duwen. Immers, iedereen moet voor zichzelf een keuze maken. Wij kunnen slechts de functie van richtingaanwijzer vervullen, we moeten niet mensen een weg opduwen. Geef ook iedereen de tijd. We kennen de geschiedenis van onze medemensen niet. Wie weet wat zij in vorige levens gedaan hebben en welke karmische oorzaken ertoe geleid hebben dat ze nu zijn wat ze zijn. Geef ze de tijd hun innerlijk te ontvouwen. Het duurt ook soms jaren voordat het zaad in de woestijn opbloeit. Een richtingaanwijzer is nooit een roepende in de woestijn; zelfs als mensen niet de aangewezen weg volgen, dan nog weten ze tenminste dat die weg er is en dat is al een grote stap voorwaarts.

Soms hebben mensen ook een ‘wakkerschudmomentje’ nodig. Niet zelden overkomt het een Theosoof dat een bekende die aanvankelijk ongeïnteresseerd leek, door onverwachte problemen plotseling wel oor heeft voor oplossingen vanuit de universele wijsheid.

Ten slotte moeten we ons realiseren dat bewustzijnsverandering een gestaag proces is. Als iets sprongsgewijs gaat, is de verandering vaak niet duurzaam. Langzame, maar duurzame, bewustzijns-groei zorgt voor werkelijke veranderingen.

Het belangrijkste doel van Het Theosofisch Genootschap is het vormen van een kern van universele broederschap. Als die kern hecht genoeg is, kan het verzamelen beginnen. Met andere woorden: we moeten niet verwachten dat iedereen onmiddellijk de Theosofia zal omarmen. Maar als we zelf ons inzetten de Theosofia te leven en te verspreiden en dat in hechte samenwerking met anderen doen, dan versterken we de kern, waardoor steeds meer mensen erdoor aangetrokken worden.

We zijn nooit alleen. Afgescheidenheid bestaat niet in de natuur. Als we ons één weten met het geheel, verdwijnen de zo begrijpelijke onrustgevoelens – een toestand van beproeving – en zien we helder voor ogen wat ons te doen staat.

Goden en mensen

Geachte redactie,

Ik heb de volgende vraag voor u.

Een vraag die ik al aan diverse theosofen heb gesteld, maar waar ik geen bevredigend antwoord op heb gekregen. Mij is verteld dat ieder bewustzijn dezelfde cyclus doormaakt of heeft

doorgemaakt zoals wij.

Dat wil zeggen dat ook zij, die we de Goden noemen, ook de aardse cyclus hebben doorlopen, ook de hoogste Goden.

Dan denk ik: wie heeft het universum gecreëerd, zodat de eerste bewustzijnsvormen zich konden ontwikkelen tot Goden? Er is dus blijkbaar een tijd geweest zonder goden, maar wel met een aarde, want zij moesten eerst ook o.a. de aardse cyclus doorlopen, alvorens God te worden.

In dat geval vraag ik me af, wie heeft dan o.a. de aarde gecreëerd?

Ik hoop van u te mogen horen.

Vriendelijke groet,

Peter van Egmond

Voorschoten

Antwoord

Voor een theosofisch gefundeerd antwoord moeten we uitgaan van met name de eerste Grondstelling van *De Geheime Leer*: grenzenloosheid.

De moeilijkheid is steeds dat wij grenzenloosheid niet kunnen vatten, het gaat ons bevattingsvermogen te boven. Daarom zijn we geneigd steeds in afgescheidenheid en grenzen te denken. In de vraagstelling wordt gesproken over de ‘hoogste goden’. Grenzenloosheid betekent dat je alle overtreffende trappen zou moeten schrappen. Hoe kan immers ‘kleinste’, ‘minste’, ‘meeste’ of ‘hoogste’ bestaan als er sprake is van grenzenloosheid? Er zijn geen grenzen, hooguit relatieve grenzen. Daarom bestaan er geen hoogste goden. Voorbij wat *voor ons* de hoogste goden zijn, zijn nog verhevener hiërarchieën van leven. Kortom, alles is relatief. Wat voor ons hoog is, is voor een ander laag.

In de theosofische grondprincipes komt de idee van schepping of creatie niet voor. De goden creëren geen universum. Niets kan geschapen worden in de grenzenloosheid, zoals ook niets



vernietigd kan worden. Er is wel voortdurende beweging, verandering, groei. Elk wezen groeit.

Als je deze twee gedachten – grenzenloosheid en eeuwigdurende groei – combineert, dan krijg je het volgende beeld. Verder ontwikkelde wezens leggen de grondpatronen neer, waar minder ver ontwikkelde wezens zich op of in kunnen manifesteren, daarbij gebruikmakend van nog minder ver ontwikkelde wezens, die de stofzijde van de natuur vormen. Al deze wezens hebben elkaar nodig. Verder ontwikkelde wezens hebben minder ver ontwikkelde wezens nodig om zich te manifesteren, om een voertuig op te bouwen, waarmee en waarin ze ervaringen kunnen opdoen in een bepaald gebied. Wij, mensen, bijvoorbeeld hebben de triljarden atomen en cellen die ons lichaam samenstellen nodig om hier op deze planeet een instrument

te hebben en ervaringen op te doen.

Elk van die wezens, hoe ver of weinig ontwikkeld ook, groeit, en neemt daarbij na een lange pelgrimstocht de plaats in van de wezens die hiërarchisch gezien verder ontwikkeld zijn. Die verder ontwikkelde wezens groeien ook en nemen de plaats in van de nog verder ontwikkelde wezens, enzovoort. En omdat er grenzenloosheid is, en er dus zowel naar ‘beneden’ als naar ‘boven’ toe een oneindige reeks van hiërarchieën is, houdt dit nooit op.

Dat betekent dat elke traprede van elke hiërarchie altijd ‘bezet’ is. Of om het preciezer te formuleren: de stroom van leven wordt door elk natuurrijk naar een lager liggend natuurrijk getransformeerd. Elke schakel in die stroom is nodig.

Het waren dus de goden die de grondpatronen neerlegden voor de levende planeet Aarde, waarop wij, de dieren,

planten en overige rijken der natuur, onze ontwikkelingsgang kunnen doormaken. Als wij, mensen, met succes onze evolutie voortzetten, zullen we aan het eind van het leven van deze planeet, ons zover hebben ontwikkeld, dat we naar de volgende ‘klas’ van de levensschool gaan. De planeet Aarde sterft, ontbindt zich. Er volgt een lange rustperiode. Bij het ontwaken van de nieuwe grote Cyclus – een manvantara wordt dat genoemd – zullen de mensen die de top van de menselijke ontwikkeling bereikt hebben, dan tot de lagere godenwereld horen en helpen bij het neerleggen van de grondpatronen waarop de aarde zich weer kan manifesteren, om zo gelegenheid te bieden aan wat thans de verst ontwikkelde dierlijke bewustzijnen zijn, die dan beginnende mensen zijn.

Daarbij moeten we een derde gedachte introduceren. Elk wezen doorloopt weliswaar dezelfde ontwikkelingsgang als welk ander wezen dan ook, maar het doet het altijd op zijn eigen wijze. Ofwel, wat wij nu de goden noemen, waren eens, in lang vervlogen tijden, bewustzijnen die het menselijke – het denken – ontwikkelden. Ze leken daarom sterk op wat wij, mensen, nu doen. Er zijn echter altijd verschillen.

Hoe dan ook, de gehele natuur werkt samen. Het hogere inspireert het lagere zich te ontwikkelen tot het niveau waarop dat hogere zich bevindt. En door dat te doen, vibreert dat hogere mee op de inspirerende invloed van de wezens die nog hoger zijn. Alles groeit tot steeds grootsere wijsheid, inzicht en bewustzijnsbereik.

Activiteiten Agenda

Lezingen in november en december 2016

Karma en reïncarnatie: actuele vragen

In deze serie nemen we in eerste instantie ons eigen leven met al zijn ups en downs, blije momenten en problemen onder de loep.

Wat maakt nu dat ik iets als een enorm probleem ervaar en een ander dat totaal anders ziet? Waarom overkomen bepaalde problemen nu altijd die ene collega? Wat is eigenlijk een probleem? Hoe kom ik aan mijn problemen en hoe kom ik ervan af? Deze vragen gaan we op theosofische wijze beantwoorden met behulp van de begrippen karma en reïncarnatie. Want als je alleen al deze twee van de zeven zogenoemde Juwelen van Wijsheid erbij pakt, kun je je al een heel scherp beeld vormen van waarom je leven is zoals het is en hoe je het anders kunt ervaren en zelfs veranderen.

Dit geldt voor het individuele niveau, voor jouw eigen leven dus, maar ook voor groepen (families bijvoorbeeld) en voor wereldniveau. Toeval bestaat niet, alles kent een logische en dus te begrijpen orde. Wij kunnen begrijpen wat er in onszelf en om ons heen gebeurt en waarom het gebeurt. Karma leert dat iedere oorzaak een in karakteristiek gelijk gevolg oproept. Met andere woorden: ken de oorzaken, dan weet je ook wat er op je af gaat komen. Reïncarnatie betekent wederbelichaming. Dat we worden geboren, groeien en leren, sterven, rusten om vervolgens weer geboren te worden. Dit maakt dat de oorzaken die ten grondslag liggen aan onze individuele ervaringen en onze groepservaringen soms niet in dit leven liggen. En toch kunnen we altijd in het hier en nu, het enige moment dat immers bestaat, de karakteristiek van die oorzaken kennen en een andere, betere ervaring bewerkstelligen voor onszelf en, nog veel belangrijker, voor alles wat leeft. Hoe dat allemaal werkt wordt onderwerp van gesprek tijdens deze lezingen.

DEN HAAG:

- 02 november Hoe overstijg ik mijn problemen?
- 09 november Waarom ben ik in mijn familie geboren?
- 16 november Mijn invloed op het wereldkarma
- 23 november Heb ik een spiritueel leider nodig?

De kosmos leeft!

Een intrigerende vraag die elk mens wel eens bezighoudt: hoe is alles in de kosmos ontstaan? Een kosmos waarin alle zaken precies zó op elkaar zijn afgestemd, dat er melkwegstelsels ontstonden met zonnen en planeten waarop – in ieder geval bij ons op aarde – *leven* te vinden is. Alle natuurlijke krachten lijken daarbij met een dusdanige wetenschappelijke precisie op elkaar afgestemd, dat het ontstaan van een dergelijke kosmos eigenlijk té toevallig lijkt.

Natuurkundigen zoeken daarom, tot op dit moment vruchteloos, naar een ‘theorie van alles’ waarin de kosmos en alle krachten en deeltjes er vanzelf uit komen rollen. Anderen zien in de wetenschappelijke feiten toch de werking van een kracht of krachten achter dit alles.

Met de Theosofia als uitgangspunt zal in deze lezingenserie een beeld worden geschetst van de kosmos als een groot *kosmisch spiritueel ecosysteem* waarin alle onderdelen in de kosmos een samenhangend netwerk vormen, en de delen van elkaar afhankelijk zijn en elkaar continu beïnvloeden. Van melkwegstelsels tot zonnen en van planeten tot mensen en atomen.

Essentieel is dat we daarbij zullen uitgaan van een duidelijk begrip van wat *leven* precies is: *bewustzijn*. Want we kunnen natuurlijk alleen maar spreken over een *kosmisch spiritueel ecosysteem* als het gaat over levende wezens, of we het nu hebben over een atoom, mens of kosmos, die allemaal een verschillende rol en verantwoordelijkheid hebben en die allemaal hun groei doormaken.

DEN HAAG:

- 30 november Het leven van atoom, mens en kosmos
- 07 december Esoterische astrologie
- 14 december Wiskunde: de wetenschap van relaties tussen wezens
- 21 december Hoe goden mensen worden en mensen goden worden

OVERIGE STEDEN:

- 01 november in Rotterdam
- 11 november in Amsterdam

15 november in Arnhem

23 november in Leiden

Reïncarneren volken en culturen?

Tijdens onze incarnaties doen wij belangrijke ervaringen op, waardoor we innerlijk groeien. Maar we reïncarneren nooit alleen, altijd in groepen. Tijdens elke incarnatie komen we degenen tegen met wie we in vorige levens een band hebben opgebouwd.

Nu kunnen we ons afvragen: heeft ieder van ons nauwe banden met de *hele* mensheid? En ... wat is eigenlijk een 'cultuur', of 'volk'? Wat kenmerkt een groep: zijn uiterlijke gewoonten en rijkdommen, of zijn innerlijke (universele) rijkdommen? Wat is de oorsprong van het wantrouwen tussen menselijke groepen, dat momenteel tot zoveel spanningen en geweldsuitbarstingen leidt? Behoort elk van ons tot een bepaald volk, van leven tot leven, of hebben we in vorige levens in vele verschillende volkeren geleefd — en zullen we dat blijven doen?

De leringen van karma en reïncarnatie bieden ons hierop een fundamenteel andere kijk dan wat we dagelijks horen: een visie die ons in staat stelt de oorzaken van de huidige spanningen en oorlogen in de kern weg te nemen.

OVERIGE STEDEN:

06 november in Eindhoven

16 november in Middelburg

22 november in Utrecht

29 november in Rotterdam

09 december in Amsterdam

13 december in Arnhem

21 december in Leiden

Ga naar www.stichtingisis.org
voor het complete lezingenoverzicht



Theosophy talks ONAFHANKELIJK
ONDOGMATISCH
WAARHEIDSONDERZOEK

Reïncarneren volken en culturen?

Lezing in Rotterdam
Dinsdag 29 november 20:00 - 22:15
Zaal open 19:30 (toegang vrij)
Volg onze lezingen online: stichtingisis.org/video

Locatie: Beurs -
World Trade Center
Beursplein 37
Info: 010 - 466 98 75 / 010 - 501 45 20

The Theosophical Society
Point Loma - Blavatskyhouse
www.stichtingisis.org
International Study-centre for
Independent Search for truth

Grote Wijzen over grote ideeën

In deze lezing onderzoeken we de innerlijke en praktische betekenis van de grote ideeën van spirituele Leraren als Gautama de Buddha, Lao-tse, Nāgārjuna uit India, Jezus, en Tsongkhapa uit Tibet. Al deze grote Wijzen brachten hun medemensen de Theosofia, de *Universele* Wijsheid, zij het altijd gekleed in een vorm die paste bij de cultuur en de tijd waarin zij leefden. Onze huidige grote religies en filosofieën hebben alle hun oorsprong in de Theosofia. Deze bron van wijsheid is zo oud als wij ons maar kunnen voorstellen.

Periodiek pogen de grote Wijzen geschikte gedeelten ervan door te geven aan hun medemensen, die immers grote behoefte hebben aan antwoorden op hun levensvragen: op hun vragen over God en Goden, deugd, de zin van het leven en mededogen. Het is een lezing over zeer actuele onderwerpen, denkt u maar aan de directe gevolgen die deze grote ideeën hebben op de toepassing van mensenrechten.

OVERIGE STEDEN:

04 december in Eindhoven

07 december in Middelburg

12 december in Utrecht

20 december in Rotterdam

Colofon

Redactie: Barend Voorham,
Henk Bezemer, Bianca Peeters,
Rob Goor, Erwin Bomas, Bouke van
den Noort

Eindredactie: Herman C. Vermeulen

Redactieadres: Joke de Jong-van Wijk,
Mosselkreekstraat 53,
4335 TG Middelburg,
Tel. 0118-436394
(b.g.g.: 070 - 346 15 45)
e-mail: luciferred@stichtingisis.org

Reacties: De redactie houdt zich het
recht voor om ingekomen stukken te
selecteren en in te korten.

Abonnementen: kunnen op ieder
gewenst tijdstip ingaan, gelden voor
het hele kalenderjaar en worden
automatisch verlengd, indien ze niet
voor 1 december van het lopende
abonnementsjaar schriftelijk zijn
opgezegd. Dit is niet van toepassing op
cadeau-abonnementen.

Abonnementsprijzen:
Papieren abonnement
€ 26,50 voor 6 nummers (1 jaargang),
losse nummers € 4,60
Digitaal abonnement
€ 15,00 voor 6 nummers (1 jaargang),
losse nummers € 2,50
Prijswijzigingen voorbehouden,
IBAN: NL19TRIO0786911905

Uitgeverij: Stichting I.S.I.S.,
Blavatskyhuis, De Ruyterstraat 72-74,
2518 AV Den Haag, tel. 070-346 15 45,
fax 070-345 24 67
e-mail: lucifer@stichtingisis.org
internet: www.stichtingisis.org
Aanvragen van *Lucifers* kan ook via het
contactformulier op deze site.
ISSN 1382-2942

© Stichting I.S.I.S.
Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd of openbaar gemaakt in enige
vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen of
enige andere manier, zonder voorafgaande
toestemming van de uitgever.

Stichting I.S.I.S.

De naam I.S.I.S. staat voor
International Study-centre for
Independent Search for truth.

Het doel van Stichting I.S.I.S. is het
vormen van een kern van Universele
Broederschap, door het bestuderen
en verspreiden van kennis over de
geestelijke achtergrond van mens en
kosmos, vrij van dogmatiek.

Stichting I.S.I.S. doet dit via cursussen,
lezingen, ondersteuning bij waarheids-
onderzoek, het uitgeven, verkopen en
uitlenen van boeken en tijdschriften,
en het stimuleren van de praktische
toepassing van die kennis.

Stichting I.S.I.S. is per definitie
boven-religieus en boven-politiek,
en ontvangt geen overheidssubsidie.
Alle werkzaamheden van Stichting
I.S.I.S. worden verricht op basis van
vrijwilligheid. De organisatie kent geen
betaalde functionarissen.

Stichting I.S.I.S. is niet verantwoordelijk
voor enigerlei verklaring of mening, die
in dit blad wordt gepubliceerd, tenzij
dit uitdrukkelijk wordt vermeld.



Stichting I.S.I.S. is een algemeen nut
beogende instelling, ANBI nummer:
50872. Zie voor de mogelijkheid om de
stichting financieel te steunen:
www.anbi.nl.

Stichting I.S.I.S.

Centraal in het werk van Stichting I.S.I.S. staan de volgende uitgangspunten:

1. De essentiële eenheid van al het bestaande.
2. Op grond daarvan: broederschap als feit in de natuur.
3. Respect voor ieders vrije wil (gebruikt vanuit deze gedachte van universele broederschap).
4. Respect voor ieders vrijheid de eigen levensvisie op te bouwen.
5. Ondersteuning geven bij het opbouwen en verdiepen van de eigen levensvisie en bij het toepassen ervan in de praktijk van het leven.



Waarom dit tijdschrift *Lucifer* heet

Lucifer betekent letterlijk Licht-brenger.

Iedere cultuur in Oost en West heeft zijn lichtbrengers: inspiratoren die de aanzet geven tot geestelijke groei en maatschappelijke vernieuwing. Zij stimuleren de mens tot zelfstandig denken en leven in besef van broederschap.

Altijd worden ze tegengewerkt en belasterd door de gevestigde orde. Altijd zijn er mensen die zich daardoor niet laten afschrikken en hun wijsheid onbevooroordeeld benaderen en onderzoeken.

Voor hen is dit tijdschrift bedoeld.

“... de titel die voor ons tijdschrift werd gekozen, slaat evenzeer op goddelijke ideeën als op de rebellie van de held in Miltons *Paradise Lost* ...

Wij werken voor ware Religie en Wetenschap, vóór feiten en tegen verzinsels en vooroordeel. Het is onze plicht – net als die van de natuurwetenschap – licht te werpen op natuurfeiten die tot nu toe waren gehuld in de duisternis van de onwetendheid ... Maar de natuurwetenschap is maar één aspect van Wetenschap en Waarheid. De wetenschap van de ziel en van de ethiek, oftewel de Theosofie, de kennis van goddelijke waarheid, is nog veel belangrijker ...”

(Helena Petrovna Blavatsky in het eerste nummer van *Lucifer*, september 1887)